H. Hagelin.

Stomatoskopiska Undersökningar

af

Franska Språkljud.

Digitized by Google

1888—1889.

INBJUDNING

TILL ÖFVERVARANDE AF ÅRSEXAMEN VID

HÖGRE REALLÄROVERKET I STOCKHOLM

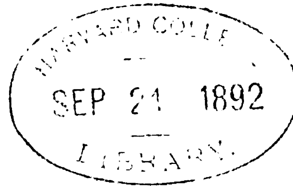
VÅRTERMINEN 1889

AF

SIXTEN GABRIEL VON FRIESEN
REKTOR VID HÖGRE REALLÄROVERKET I STOCKHOLM.

STOMATOSKOPISKA UNDERSÖKNINGAR AF FRANSKA SPRÅKLJUD, AF H. HAGELIN, 18 SID. O. 5 PL.
ÅRSREDOGÖRELSE FÖR STOCKHOLMS REALLÄROVERK, AF REKTOR, SID. 1—35.

STOCKHOLM. 1889.
KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

HARVARD COLLEGE
SEP 21 1892
LIBRARY.

STOMATOSKOPISKA UNDERSÖKNINGAR

AF

FRANSKA SPRÅKLJUD

AF

HUGO HAGELIN

STOCKHOLM 1889
KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

Hvad som i denna afhandling vill vara af värde är de stomatoskopiska bilderna.

Till alla dem, som med råd och dåd främjat mitt arbete med dem, ber jag att få uttala min varma erkänsla, först och främst till de fransmän, hvilka uppoffrat sig och låtit mig göra iakttagelser på dem, och af dessa är jag skyldig mest åt M. Paul Passy, hvilken, såsom jag ock i afhandlingen haft tillfälle nämna, med aldrig svikande tillmötesgående stält sig till mitt förfogande, dernäst ock M. l'abbé Rousselot, som infört mig bland sina lärjungar och derigenom gifvit mig tillfälle att göra M. Hermelines bekantskap.

Till Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk liksom till de enskilda personer, som stått mig bi vid de dryga omkostnaderna, hembär jag härmed mitt vördnadsfulla tack.

Önskligt hade varit, att de vunna resultaten diskuterats i en utförligare framställning, men då min af träget skolarbete upptagna tid ej medgifvit detta, har jag måst göra denna sådan den är.

Citerade arbeten.

TECHMER, Internationale Zeitschrift. Leipzig. Citerad I. Z.

BEYER, Lautsystem des Neufranzösischen. Cöthen 1887. Citerad Beyer, Lautsyst.

BEYER, Französiche Phonetik. Cöthen 1888. Citerad Beyer.

LENZ, Zur Physiologie und Geschichte der Palatalen. Citerad Lenz.

LUNDELL, Landsmålsalfabetet i Landsmålstidskriften 1878. Citerad Lundell.

LYTTKENS-WULFF, Svenska språkets ljudlära. Lund 1885. Citerad Lyttkens-Wulff.

PASSY, Darstellung des französischen Lautsystems i Phonetische Studien I. Marburg 1887. Citerad Passy.

STORM, Englische Philologie. Heilbronn 1887. Citerad Storm.

SWEET, Handbook of Phonetics. Oxford 1877. Citerad Sweet.

TECHMER, Phonetik. Leipzig 1880. Citerad Techmer Phon.

TRAUTMANN, Die Sprachlaute im allgemeinen und die Laute des Englischen, Französischen und Deutschen im besonderen. Leipzig 1884—86. Citerad Trautmann.

VIETOR, Elemente der Phonetik und Orthoepie des Deutschen, Englischen und Französichen, andra uppl. Heilbronn 1884. Citerad Vietor.

WESTERN, Englische Lautlehre. Heilbronn 1885. Citerad Western.

INLEDNING.

Stomatoskopin gör till sin uppgift att så noggrant och klart som möjligt bestämma de orala artikulationernas plats och, om möjligt, styrka; den ställer sig således vid sidan af den laryngoskopiska och rhinoskopiska metoden, den förra med struphufvudsartikulationerna, den senare med de nasala artikulationerna till föremål.

Dess upphofsman är den engelske läkaren Oakley-Coles, som i Transactions of the odontological Society of Great Britain IV 1871 N. Ser. framstält sitt förfaringssätt: *munhålan* bestrykes med en blandning af mjöl och gummi arabicum; då ljudet artikuleras, fastnar massan öfver det område, till hvilket kontakten sträcker sig, kvar på den artikulerande tungdelen; ljudbilden består således i den blottade delen af gomhvalfvet. Oakley-Coles metod modifierades sedan af Techmer Phonetik I 1880 s. 30 på det sätt, att den senare bestryker *tungan* med en tuschfärgad deg af mjöl och gummi; då ljudet artikuleras, färgas det område af gomhvalfvet, öfver hvilket kontakten sträcker sig: ljudbilden består således här i den täckta delen af gomhvalfvet[1]). På detta sätt har Techmer vunnit ljudbilder af bland annat *ka*, *ke*, *ki*, franskt och svenskt-tyskt, flere varieteter af s, t, š och l-ljud, allt experiment, som ställa sig på allmänt fysiologisk grund och ej hänvända sig till något särskildt språk som iakttagelsefält.

Den Techmerska metoden har ock användts af R. Lenz i hans förträffliga arbete, Zur Physiologie und Geschichte der Palatalen, der den ytterligare beskrifves som följer: tunga och gom torkas af, derpå bestrykes tungan med en blandning af tusch, gummi arabicum och mjöl, hvarpå det ifrågavarande ljudet artikuleras så fritt och otvunget som möjligt. Öfver det område, der den färgade tungan vidrör gommen, färgas den senare svart och detta tydligare och starkare allt efter kontaktens långvarighet och intensitet. Explosivljuden äro tydligast som klanglösa, hos de klingande är på grund af det ringa expirationstrycket äfven artikulationen svagare. Sedan ljudet artikulerats, betraktas bilden med en eller två speglar allt efter läget, hvarpå den talandes gom jämföres med ett gipsaftryck af densamma, der de olika områdena äro återgifna, och på hvilka den svarta fläckens gränser och schatteringar aftecknas med

[1]) Ett liknande förfaringssätt har ock användts af Grützner, Physiologie der Stimme und Sprache 1879, blott med den skilnaden att färgämnet varit ett annat.

noggrant angifvande af dess gränser i förhållande till tänderna[1]). — För att experimentet skall blifva tillförlitligt är det tydligt att ifrågavarande ljud bör af den experimenterande riktigt uttalas, d. v. s. så, som det uttalas af flertalet bland det folk, i hvars språk ljudet hör hemma,

De ljudbilder, Lenz på detta sätt vunnit genom iakttagelser af egna artikulationer, omfatta med hans egen terminologi palato-velär kontakt (tyskt *aka*), postpalatal kontakt (tyskt *ecke*), mediopalatal kontakt (franskt *qui*, it. *chi*) vid sidan af tyskt *ki*, mediopræpalatal kontakt med frikativa (det frikativa elementet i tyskt *ich* och landsmåls-svenskt *kif*), alveolärt præpalatal kontakt med frikativa (rikssvenskt kif, tjog).

Dessa experiment äro gjorda teoretiskt med en a priori tagen språkhistorisk hypotes såsom utgångspunkt, hvilken hypotes genom undersökningen konstateras som riktig, nämligen att utvecklingen af $k^{e,\, i}$ i romanska språk är att förklara ur kontaktens framflyttning.

Lenz' ljudbilder, som gjorts efter utkastet på gipsaftrycket, äro något grofva, men hafva förtjänsten af att vara de första, som meddelats i naturlig storlek.

Hvad den Techmerska metodens användbarhet vidkommer, torde dess fördelar och olägenheter väsentligen vara dessa: då tungan öfverdragits med lösningen, afsöndras en stor mängd saliv, något som, i och för sig oangenämt, gör artikulationerna mindre otvungna än önskligt vore; genom den afsöndrade saliven löper man fara att få kontaktytan mer eller mindre rubbad, hvartill kommer att man vid kontaktens afläsning i spegeln eller speglarne och dess aftecknande på gipsaftrycket lätt kan utsätta sig för misstag, då dels sjelfva afläsningen är mindre bekväm, dels minnet lätt sviker då det gäller att komma ihåg bilden, tills den aftecknats. Till detta förfaringssätts obestridliga förtjänster hör först och främst den ringa apparat, det kräfver; det är mycket billigt, lätt tillgängligt för hvar man och när som helst, men med hänsyn till de svårigheter det erbjuder i fråga om resultatens tillförlitlighet, torde det lämpa sig blott till iakttagelser öfver egna artikulationer, till att kontrollera ljudbilder, vunna efter annan metod, och möjligen i sista rummet att på individer, som velat och kunnat vänja sig vid detsamma, göra mer omfattande experiment; i hvarje fall är den Techmerska af stomatoskopins förefintliga metoder den, som ger naturen sådan den är.

I I. Z. III s. 225 ff.[2]) lemnar den amerikanske dentologen Norman W. Kingsley ljudbilder af de engelskt-amerikanska ljuden a (father), e (cane), i (see), t, d, n, k, g, ng, f, v, s, z, sh och zh, hvilka bilder han fått på följande sätt: efter ett gipsaftryck af en gom med mycket utvecklade organ, förfärdigas en mycket tunn lösgom af vulkaniserad kautschuk[3]), motsvarande hela palatum durum och med ett slags tunglik fortsättning mot uvulan. Denna lösgom öfverdrages med krita, som fuktats i alkohol för

---

[1]) Vid uppdelningen af de olika områdena på palatum durum utgår Lenz från de bakre molares och får post-, medio- och præpalatum af omkr. 11 mm. hvardera, samt alveolarområdet med omkr. 13—14 mm. Gränsen mellan medio- och postpalatum går mellan första och andra molaren, gränsen mellan præ- och mediopalatum mellan de bakre bikuspidalerna. Denna indelning lider, såsom Techmer I. Z. III. s. 248 anmärkt, af den brist att molares, hvilka hos vuxna växla i antal mellan fyra och fem, af Lenz förutsättas intaga i det närmaste samma område oafsedt antalet, något, som icke håller streck.

[2]) Kingsleys anförda uppsats publicerades första gången i ett uteslutande dentologiskt arbete af hans egen hand, On oral deformities, London 1880.

[3]) En sådan lösgom förfärdigades första gången år 1867 och då för dentistiska ändamål af D:r Süersen i Berlin. Jfr Deutsche Vierteljahrsschrift für Zahnheilkunde VII, s. 268.

att lättare torka, och införes sedan i munnen; det ifrågavarande ljudet artikuleras klart och tydligt, och lösgommen tages ut. Der kontakten inträdt, blottas lösgommens yta. Ljudbilden aftecknas sedan på gipsaftrycket för att derifrån öfverföras på en projektion af detsamma.

Det Kingsleyska förfaringssättet har ytterligare användts af Balassa, Phonetik der Ungarischen Sprache I. Z. IV 1888.

För de experiment, som af mig utförts efter den Kingsleyska metoden, har lösgommen förfärdigats af D:r O. Ulmgren i Stockholm; den är i præpalataltrakten omkr. 2,3 mm. tjock. Mitt tal röner ingen förändring, då den införes i gommen. I stället för att öfverdraga lösgomhvalfvet med i alkohol fuktad krita har jag användt pastellkrita, hvarvid experimenten snabbare kunna aflösa hvarandra.

Den största fördelen vid Kingsleyska metoden är obehöfligheten af spegeln eller någon annan medlare mellan kontaktaftrycket och ögat. En sådan lösgom besvärar heller icke, och man kan ha den timtal i munnen, utan att de personer, med hvilka man talar, märka någon olikhet i rösten, och utan att man sjelf det minsta generas deraf. Den skulle derför rätt väl lämpa sig äfven för iakttagelser på personer, som sjelfva sakna ett linguistiskt intresse, om med den icke vore förknippad en väsentlig, hittills ej beaktad olägenhet, som i betydlig mån förringar dess värde, och i vissa fall gör den fullständigt oanvändbar åtminstone i den form, den nu föreligger. För att ge den vulkaniserade kautschukgommen tillbörlig konsistens måste man i stupet mellan præpalatalområdet och alveolerna göra den så tjock, att tungans artikulationer derigenom blifva ofria, och att artikulationer, hvilka, om de fått göras otvunget, skulle hafva utförts af prædorsum mot præpalatum och alveolerna, nu i stället skjutas betydligt tillbaka. Denna omständighet, förut ej till sin orsak påvisad, märkte jag genom att jemföra ljudbilder efter Techmerska metoden af egna artikulationer med mediopræpalatalkontakt med motsvarande ljudbilder efter den Kingsleyska. Balassa har lika litet som Kingsley angifvit tjockleken af sin lösgom; den senare anmärker blott att hans var »very thin and delicate», men båda hafva råkat ut för samma misstag. Kingsleys ljudbild af sh, zh fig, 28 a. ŧ. s. 241 sammanfaller fullständigt med bilden för i-ljudet i *teeth*, en oriktighet, som gifvit Techmer anledning till att med sin metod kontrollera uppgiften genom experiment på ett par nordamerikaner, hvarvid visade sig att resultatet blef ett helt annat. Samma anmärkning har Techmer I. Z. IV s. 157 gjort mot en af Balassas ljudbilder af ett præpalatal-ljud. — Oafsedt denna ledsamma otjänst kautschukgommen gör, sluter den ej fullständigt till; då massan, som först kokats, stelnar, följer den ej alla vindlingar, alla upphöjningar och fördjupningar (själf är den för öfrigt aftryck af aftryck) utan antar i allmänhet en slät yta.

Det gälde nu att söka komma till stomatoskopiska experiment, som voro fullständigt objektiva, utan att vara hänvisad till tungfärgningens alltid obekväma och lätt nog vilseledande väg, som för vid den ovana förekommer motbjudande, och att för detta ändamål hitta på en lösgom, hvilken på samma gång den var genomgående tunn i hvarje linie skulle smyga sig efter naturen, och har jag sökt lösa denna uppgift på följande sätt.

I godiva, en af vax och andra ämnen sammansatt massa, hvaraf tandläkare begagna sig för att taga aftryck af gomhvalfvet, tages ett aftryck af palatum durum. På de fransmän, med hvilka nedan beskrifna experiment gjorts, har detta utförts af

dentister, något, som ingalunda är nödvändigt. Godivan värmes, så att den blir riktigt mjuk, och för pression af fingret smyger den sig till hvarje veck i huden. En retning till kräkning, som vill inställa sig, kan man undvika genom långa och djupa andedrag. På godivaaftrycket utmärkes noga skilnaden mellan hårda och mjuka gommen. Detta lägges nu i ett galvanoplastiskt bad, badet för ett vanligt elektriskt batteri, der en tunn kopparhinna utfälles på godivan[1]). Tunnheten eller tjockleken beror af den tid, man låter stycket ligga, och det elektriska badets styrka. För det tjugutal lösgommar, jag låtit förfärdiga, hafva omkring 16—20 timmar behöfts för att ge dem en tjocklek af en knapp millimeter. Med galvanoplastiens hjälp har sålunda vunnits ett fullständigt naturtroget så väl på in- som ytter-sidan exakt aftryck af den hårda gommen, dess tjocklek kan man själf bestämma; handskas man försigtigt med detsamma, kan det vara af ett syrénblads tjocklek och ändock behålla sin konsistens.

För experimenten öfverpenslas lösgommens insida med en tunn hinna af svart fernissa, möjligen också yttersidan, för att undvika den oangenäma smaken af kopparn. Sedan fernissan väl torkat, är lösgommen färdig att användas för stomatoskopiska iakttagelser. Innan dessa börjat, har likväl den person, på hvilken de skulle göras, öfvat sig i att tala med lösgommen i munnen, ty låt vara att denna äfven sluter fullständigt till, känner man dock strax i början någon tvungenhet i artikulationen, en känsla, som emellertid snart försvinner. Sedan iakttagelseobjektet vant sig vid att tala fullständigt obehindradt, uttalades de ljud, som skulle studeras, många gånger, så att deras akustiska effekt blef mig fullständigt klar, och härvid var det mig en ovärderlig hjälp att den första serien ljudbilder gjordes af Hr Paul Passy, Frankrikes utmärkte fonetiker, som med sin uppoffrande vänlighet gjort mig tjänster, för hvilka jag ej kan vara nog tacksam. Först sedan hvarje ifrågavarande ljud upprepade gånger uttalats, skredo vi till experimenten. Den svarta ferniss-ytan beströks med pastellkrita, som vid tungkontakten blottades. Sedan samtliga ljud sålunda genomgåtts och deras ljudbilder noga iakttagits, företogs den sista seangsen hos fotografen, der hvarje ljudbild fotograferades omedelbart efter dess artikulering. Dessa fotografier äro här återgifna i ljustryck.

Den första serien ljudbilder togs som sagdt efter Hr Paul Passys artikulationer. De öfriga, som här intagits, äro gjorda efter artikulationer af:

Mademoiselle A. Porte, omkring 30 år gammal, född i Paris, der hon tillbragt sitt lif, har ej sysselsatt sig med studier af annat tungomål än franska; fröken Porte undervisar i sitt modersmål, och hennes uttal torde kunna anses som en fullgod exponent af de bildade parisarnes, icke påverkadt af dialektal eller främmande inflytelse. Hennes artikulationer kännetecknas ej af samma höga grad af dorsalitet hos de dentala ljuden, som utmärker Hr Passy, och i allmänhet höjes ej tungryggen i den utsträckning som hos de öfriga.

Monsieur l'abbé E. Rabiet, omkring 30 år gammal, född i départementet Côte d'Or, några mil från Dijon på gränsen mot Champagne och Franche-Comté, har tillbragt sin uppväxttid och första ynglingaår i sin hembygd, sedan studerat i Lyon och Paris; hans uttal saknar det palatala $\bar{\text{a}}$, de dorsala ljuden ej synnerligen starkt framträdande; š uttalas med sänkt tungspets, r förefinnes lingualt.

---

[1]) För denna idé har jag att tacka kartografen vid Ekon. Kartverket hr J. P. Ljungström.

Monsieur l'abbé Charles Hermeline, 19 år gammal, född i départementet Eure et Loir, i närheten af Chartres, lefvat i sin hembygd till sitt sextonde år, sedan studerat i Paris, har af hemortens dialekt starkt palatala $k^{e, i, ü}$ och vid de dentala ljuden kraftig höjning af tungryggen.

I fråga om värdet af stomatoskopiska resultat anför jag Kingsleys ord: »äfven om det vore möjligt att erhålla fullständigt adekvata bilder af talorganen, då de äro i verksamhet, i huru stort antal som helst, är det icke troligt att två af dem skulle vara *fullständigt* lika. Det är icke antagligt att alla menniskor vid bildandet af samma ljud låta samtliga medverkande organ intaga precis samma ställning. Skiftningar i större eller mindre utsträckning kunna observeras hos alla. Redan formen för munhålan, röstens resonangsrum, är sannolikt icke precis densamma hos två individer. Då de fasta delarne vexla mer eller mindre, aptera sig också de rörliga, som mjuka gommen och tungan, efter de förra och åstadkomma en resonansbotten af motsvarande karaktär» (a. s. 226). Likasom hos två individer artikulationerna af samma ljud vexla, lider det ej heller tvifvel att hos samma individ artikulationsformen för ett gifvet ljud ej är fullständigt densamma hos barnet, mannen och vid framskriden ålder; ja, det är till och med visst, att hos samma individ på samma dag samma ljud ej är sig ständigt likt, i ty att medverkande organ allt efter den talandes fysiska och psykiska tillstånd förete afvikelser, om ock minimala, från sitt vanliga sätt att funktionera. Med sådana afvikelser har en fonetisk undersökning intet att beställa, utan det är dess uppgift att söka ange det i hvarje fall normala.

Om den anatomiska terminologi, som här användts och som ofta för korthetens skull brukats vid sidan af de svenska namnen, må här nämnas:

1) tänderna äro framtänderna *incisores*, hörntänderna *caninæ*, de främre kindtänderna *bicuspidales*, de bakre kindtänderna *molares*, visdomständerna *dentes sapientiæ*.

2) det hårda gomhvalfvet *palatum durum* består af tandvallen *alveolæ*, som hos mig sträcker sig uppåt omkring 13—14 mm., främre hårda gommen *præpalatum* sträcker sig hos mig omkring 11 mm. från de förra, mellersta hårda gommen *mediopalatum* ytterligare omkr. 11 mm., bakre hårda gommen *postpalatum* också omkr. 11 mm.

3) det mjuka gomhvalfvet *velum*.

4) tungan består af tungspetsen *apex*, tungryggens främre del *prædorsum*, som då tungan är i indifferensläge sträcker sig omkring 12 mm. från tungspetsen inåt, tungryggens mellersta del, *mediodorsum*, som sträcker sig bakåt från den förra omkr. 20 mm., tungryggens bakre del *postdorsum*, som ligger längst bakåt och öfvergår i tungroten *radix*, *Seelman* s. 248, *Lyttkens-Wulff* s. 109.

De särskilda språkljuden.

Af franskans a-ljud framträda två typer bjärtast skilda, a-ljudet i *qualité* vid sidan af a-ljudet i *hâtâs*. Detta senare *â* kännetecknas af att underkäken sänkes betydligt, så att käköppningen är den största som öfverhufvud förekommer i franskt tal, mungipsafståndet är detsamma som vid utgångsläget, alltså ingen eller mycket obetydlig rundning, utom under inflytande af en labial (*pas*, *baron*), då ljudet ofta får en till och med för svenska öron dof klang, som erinrar om vårt å. Tungan ligger slapp med spetsen löst hvilande mot undre tändernas baser; struphufvudet neddraget, det hela mycket likt svenskt a-ljud i *al*, *vas* (jfr Lyttkens-Wulff s. 77). Tungartikulationen för ā erbjuder ingen skilnad; bland de lägsta folkklasserna (t. ex. les camelots) uttalas ā såsom ō, le scandale såsom le scondale.

Det vanliga korta a-ljudet *a* i *qualité*, *tache* bildas med betydligt mindre munöppning, mungiporna något dragna åt sidan, läpparna strama, bakre mediodorsum är höjd mot gomhvalfvet i längd fram mot främre molares, och tungan intar en svagt sluttande ställning med spetsen med något mera styrka än vid â stödd mot undre tändernas öfre kanter; struphufvudet något höjdt. Hos Rabiet och Hermeline uppträder a-ljudet utan tungryggshöjning och utan att förete någon väsendtlig olikhet med det ofvan beskrifna, d. v. s. de hafva blott ett a-ljud.

Medan Sweet gifvit de franska a-ljuden det kollektiva värdet af mid-back-wide arten raised (de bildas enligt honom således med slapp tungmuskel något öfver bakre munhålans mellersta snitt), uppgifver Storm a-ljudet i lâche, pâte som ett neutralt midt emellan det palatala och labiala liggande ljud något ofvanför svenskt a i *ja*, matsal, och något nedanför det sydengelsk-florentinska i *padre* (E. Ph. s. 34, 68). Att i det Bell-Sweetska systemet inrangera det franska a som en low-back-wide, det palatala som en mid-back-wide, låt vara som höjda former af normaltyperna, möter i hvarje fall svårigheter, som af systemets egna vänner ej förbisetts, och hvilka också medgifvits tillhöra dess svagaste punkter. Så anmärker Beyer, att back-wideljuden karaktäriseras af att tungan drages tillbaka från nedre tänderna, och att dess bakre del höjes mot mjuka gommen, men att intetdera äger rum vid de franska a-ljuden; i all synnerhet lär ej det franska *a* vara att söka bland back-ljuden, ty dels drages tungan ej tillbaka, dels höjes mediodorsum (Beyer, Lautsyst. s. 51). Ur denna förlägenhet har man sökt hjälpa sig dels genom att som Western upptaga a-ljuden som en särskild grupp (Engl. Lautl. s. 4) dels genom att som Passy uppfatta det franska höga a-ljudet som mixed, under det att *â* kvarstår som low-back. I slutkapitlet af Beyers senaste förträffliga arbete Fr. Phonetik anmärker Vietor i fråga om a-ljuden såsom mixed, att denna term ej innebär något bestämdt, att somliga inlägga i densamma en betydelse, andra en annan, hvarför den som term är betänklig; två serier, en bakre och en främre, synas honom tillräckliga, hvarpå han tillägger, att han ej inser, hvarför a-ljuden skola intaga en särskild ställning och ej passa in någon af de bägge andra grupperna (a. s. 155 ff., 163). Till denna mening ansluter jag mig fullständigt och detta med stöd af

[1]) Måtten äro angifna så, som tandbildningen varit fullständig.

de stomatoskopiska bilderna; det franska höga *a* utgör det första steget inom den främre vokalserien, som kännetecknas af stegrad höjning af mediodorsum, läpparnes spänning och mungipornas utvikning (jfr Lyttkens-Wulff s. 37 ff.).

ä-ljudet i *tête* (fot. 2).

Käkvinkel och munöppning något mindre än vid *a*; mungiporna betydligt mer utvikna och läpparna strama; mellersta tungryggen höjd fram öfver molares mot gränsen till bicuspidales med större bredd än vid *a*; tungspetsläget i det närmaste detsamma som vid a med någon spänning i prædorsum.

Motsvarande nasala ljud i *maint*, *vin*, har samma tungartikulation.

e-ljudet i *été* (fot. 3).

Tandöppningen ringa; läpparne starkt utvikna och mungiporna dragna åt sidan, läpparne och i synnerhet præ- och mediodorsum spända, tungspetsen ligger ända upp mot kanten af undertänderna, under det att tungryggen för öfrigt höjer sig fram till den främre bicuspidalen.

Fotografien 3 af fröken Portes artikulation företer knappt någon skilnad mellan ä- och e-ljudet; hos Passy och Rabiet har tungan emellertid det här angifna läget.

i-ljudet i *titre* (fot. 4).

Läpparna mycket utvikna och mungiporna starkt dragna åt sidan, så att afståndet mellan dem är det största, som förekommer, tungspetsen skjuter öfver undertänderna fram mellan dessa och ~~under~~öfvertändernas baser; prœdorsum hvälfdt, tungmuskeln kraftigt spänd; främsta längdkontakten sträcker sig till främre bicuspidalen; breddkontakten hos Passy (fot. 5) upptar större delen af gomhvalfvet, så att om tungryggen ytterligare höjdes blott obetydligt, ljudresultatet skulle blifva icke vokalen *i*, men frikativan *j*.

Olikheten på höger och venster sida är blott individuel, men ej alls ovanlig.

u-ljudet i *cou* (fot. 16).

Läpparne, som äro mycket rundade och något framåtskjutna, bilda en helt liten öppning i midten; kinderna äro rundade inåt; särskildt öfverläppen är starkt spänd, likaså tungan, som hvilar med sin spets kraftigt stödd mot undre framtändernas baser, medan den mellersta tungryggens bakre del höjer sig mot gomhvalfvet och dess kanter bilda en rätt betydlig kontakt vid molares, så att tungan brant sluttar från molares ned mot baserna af underkäkens framtänder.

Detta ljud har af alla räknats till den bakre serien och upptas i det Bell-Sweetska systemet som high-back, dit ännu Passy a. st. hänför detsamma, liksom Beyer Lautsyst. s. 49 uppgifver, att vid dess bildande tungan höjes blott mot mjuka gommen och att den på intet ställe kommer i beröring med tänderna. Denna uppfattning vederlägges dock af de stomatoskopiska bilderna (fot. 16), som i denna punkt alla stämma öfverens; de gifva nämligen vid handen, att u-ljudet i franskan också med svårighet låter infoga sig i det engelska systemet, då tungan här lika litet som vid *a* är dragen tillbaka från tänderna, och då äfven här mediodorsum är höjd. En antydan åt det rätta hållet ger Trautmann s. 214, då han på tal om det högre tonläge, som

tillkommer det franska u-ljudet i jämförelse med tyskans anmärker, att detta åstadkommes icke genom en afvikande ställning af läpparna, som alltid skjutas tillräckligt långt fram och bilda den behöriga ringa munöppningen, utan derigenom att tungan ej drages tillbaka.

Tungartikulationen är densamma för den bilabiala frikativan i *oui*.

ö-ljudet i *queue* (fot. 17).

Medan läpparne för u-ljudet bilda en nästan cirkelrund öppning, blir denna här mera elliptisk, spänningen mindre; tungspetsen hvilar som vid e-ljudet mot undre framtänderna, men med mindre kraft; tungställningen är ingalunda absolut densamma som för *e* såsom allmänt uppgifves: tungryggen är nämligen betydligt mindre höjd än vid det orundade ljudet, och medan för *e* mellersta tungryggens kanter sluta sig till gomhvalfvet ända fram till bicuspidales, höja de sig här svagt vid dess bakre del.

ü-ljudet i *une* (fot. 18 och fot. 77).

Läpparne närma sig sin normala ställning, men äro mera framåtskjutna än vid föregående ljud, ehuru obetydligt nog jämfördt med det svenska y, der de bilda ett utdraget rör, ingen eller ringa spänning. Tungspetsen hvilar mot undre incisores med samma massa, men ej med samma muskelstyrka som vid *i*; tungmuskeln är svagt spänd och medio- och prædorsum lyft endast till hälften af höjden för *i*, hvarvid gäller samma anmärkning som för ö-ljudet, att den bakre delen af mediodorsum knappt deltar i artikulationen.

Denna företeelse gäller icke blott franska språkljud, utan äfven svenska, åtminstone mina egna artikulationer, liksom de för tyskan antydts af Beyer och Vietor i Beyer, Phon. s. 17, 161. Samma tungartikulation för den labiala frikativan i *lui*.

l-ljudet (fot. 50—51).

Käkvinkeln och mungipsafståndet förhålla sig som vid *e*; läpparna, i synnerhet underläppen, dragas något tillbaka; tungspetsen täcker det största partiet af öfverkäkens incisores-alveoler, men ej tänderna själfva, så att vid mindre kraftig artikulation en smal remsa lemnas fri vid incisores; tungans sidokanter, som äro starkt spända, läggas utmed öfverkäkens kindtänder, och tungryggen är höjd nästan som vid *e*, men vid tungans bakre del håller man bägge eller endera[1]) (unolateralt l) kanten frånskild. Denna öppning ligger alldeles vid käkvinkeln vid de innersta kindtänderna, och från denna bildas af tungans sida, öfre och undre käken samt kinden ett långt rör, genom hvilket luften drifves fram med ett egendomligt hväsljud, som ger *l* rätt att räknas till medljuden (Beyer, Lautsyst. s. 71, Trautmann s. 91, Lyttkens-Wulff s. 151).

Om t + l se under t-ljudet.

Om l + vokal se under sandhi-företeelser.

Sweet s. 44 uppgifver, att i franskt *elle*, *aller* liksom öfverhufvud i kontinentalt *l* höjes främre delen af tungan mot gomhvalfvet, hvilket höjer klangfärgen, så att det närmar sig det rena palatala, eller, såsom det sen gammalt kallas, muljerade *l* (sp. *ll* och it. *gl*) till hvilken uppgift Storm s. 48 fogar denna anmärkning: »i jämförelse med

[1]) Unolaterala l förekomma ofta hos samma person vid sidan af bilaterala. Se fröken Portes artikulationer, fot. 50.

det kakuminala l ljuder det vanliga palatalt, hvarför också engelska fonetiker, som i sitt modersmål uttala ett halft gutturalt *l*, finna det franska och skandinaviska l palatalt. Det franska *l* i *belle*, *elle*, är (s. 74) det normala, det är också det nordiska i *vel*, *alle*».

Att tungryggen, således äfven mediodorsum, höjes, framgår af ofvan lemnade beskrifning öfver ljudets bildning samt de stomatoskopiska bilderna, att denna höjning är något större än åtminstone i mitt svenska uttal tror jag mig kunna påstå och vore för öfrigt lätt att förklara ur tungmuskelns spänning, men ej har mellersta tungryggs-artikulationen den uteslutande roll, att ljudet i sin allmänna förekomst kan räknas till de palatala i denna terms vanliga mening. Emellan *i* och *j* i ord som *pilier*, inträder en stark palatal höjning (Passy a. s. 36); dock lär alveolkontakten ej förete någon olikhet. Dialektalt förekommer deremot som bekant palatalt *l*.

Tung-r (r[1]).

Vid detta ljud höjes tungspetsen mot alveoltrakten och bildar kontakt med den, kastas tillbaka af den ur lungorna kommande luftströmmen, men återvänder genast på grund af sin elasticitet tillbaka till sitt förra läge för att i nästa ögonblick kastas tillbaka och sedan återvända. Tungryggen är spänd och lindrigt höjd mot gomhvalfvet.

Detta ursprungligen indoeuropeiska ljud var också det normala i Frankrike, innan det hade att täfla med det uvulära. Ännu Molière, Le Bourgeois gentilhomme Acte II scène VI lägger följande definition på r-ljudet i munnen på le maître de philosophie: »l'r se prononce en portant le bout de la langue jusqu'an haut du palais, de sorte qu'étant frôlée par l'air qui sort avec force, elle lui cède et revient toujours au même endroit, faisant une manière de tremblement». Inom den moderna franskans språkområde känner man ej säkert gränserna för detta ljud; i hvarje fall torde det ännu vara förherskande på landsbygden. I södra och östra Frankrike (så t. ex. i hr Rabiets hembygd) förekommer det starkt rulladt. Beyer, Lautsyst. s. 68, Trautmann, Anglia III, s. 208, Storm s. 97).

Tungspens-r (r[2]).

Munöppningen är ungefär densamma som vid *ä*; tungspetsen lägges tämligen bredt mot undre tändernas baser, tungroten höjes mot mjuka gommen såsom för att uttala en guttural spirans; i midten af tungryggen bildas en ränna, i hvilken uvulan fritt kan svänga; mellersta tungryggen, i synnerhet dess bakre del, är mycket höjd, så att vid synnerligen kraftig rullning tungans ställning från mediodorsum mot tungspetsen blir ungefär den samma som för u-ljudet; spänning i mjuka gommen.

Enligt Passy a. s. s. 35 inträder tungryggshöjningen blott framför j och de främre vokalerna.

I det nyare pariser-uttalet framträder en afgjord böjelse att beröfva det uvulära r dess rullning, då ett ljud, snarlikt det tyska *ach*-ljudet, uppkommer[1]).

Det uvulära r synes hafva uppstått omkring midten af 1600-talet i de förnäma Pariser-salongerna, der det infördes af les Précieuses och snart bredde ut sig så, att

---

[1]) Detta ljud kallas nu för tiden ofta *l'r grasseyé*, ett uttryck, som förut helt enkelt betecknade det uvulära r till skilnad från det linguala.

mot slutet af förra århundradet det var mycket allmänt i hufvudstaden. Nu gäller det för »prétentieux» att använda det linguala r [1]). Liksom i Paris talas uvulärt r i Frankrikes större städer (Trautmann, Anglia III, 212).

Om de bägge r-ljudens tidigare ställning till hvarandra säger Thurot, *De la prononciation française* 1883 II, 270: udd-ljudande r uttalades sannolikt med mjuka gommen eller snarare med tungspenen, under det att in- eller slut-ljudande r uttalades med tungan. Detta förklarar växlingen mellan in- och slut-ljudande r och z (redan använd af Palsgrave: *Pazy* för *Parys*, *Mazy* för *Mary*). I samma riktning uttalar sig också Paul Meyer, Romania IV, s. 185: tung-r är mycket utbredt i Frankrikes södra provinser och i Italien. Det är tydligen detta ljud som inträdde för *s*, *z*; tungartikulationen erbjuder en viss likhet, som ej förefinnes, om man ersätter det linguala med det gutturala r-ljudet.

t-ljudet.

Tungmuskeln är kraftigt spänd; tungans kanter sluta energiskt till vid hela öfverkäkens tänder och deras alveoler, i det att tungryggen höjer sig bakifrån för att med prædorsum täcka hela framtändernas alveolområde och i synnerhet vid kraftig artikulation delar af præpalatum, luften sammanpressas i munhålan, hvarefter tungspetsen och prædorsum häftigt frånskiljas och tillbakadragas, men utan att som i svenskan och tyskan denna tillbakadragning åtföljes af en luftstöt; i stället insätter rösttonen för det följande ljudet omedelbart, då de romanska tenues äro aspirationslösa.

Framför ljud med stark tungryggshöjning såsom *e*, *i* deltager icke blott præ-, utan äfven främre delen af mediodorsum, så att ljudet får en stark dorsal karaktär.

Liksom i svenskan är t-ljudet lateralt, då det åtföljes af *l*; medan tungspetsen för *l* skulle hafva ansatts blott mot alveolerna, bibehåller tungan sin *t*-ställning, men lösningen af kontakten sker icke genom tungans och prædorsums frånskiljande, utan åt sidan eller sidorna genom den öppning, som skall frambringas för *l*. Jfr Lyttkens-Wulff s. 286.

n-ljudet har samma tungartikulation som *t*.

t-ljudet i *tiens*.

Af detta ljud föreligga tre varianter: ett alveolärt (fot. 38), där kontakten vid alveolerna är väsentligen densamma som för *t*, blott att ofvanför dem ett stycke af præpalatum är blottadt; tungspetsen stödes kraftigt mot öfre framtänderna och alveolerna, medan den spända tungryggen i öfrigt är höjd som för *i*.

Vid den andra artikulationen af Passy (fot. 37) sträcker sig kontakten icke blott till hela alveolområdet och præpalatum, utan äfven till större delen af postpalatum, så

---

[1]) Passys viktiga anmärkning om tungrots- och tungspens-r i Beyers Phon. s. 115 citerar jag ordagrant: »jag har kommit till den öfvertygelse att *r*[1] för riksfranskan ännu är det mönstergilla, emedan det användes af de flesta fransmän. Vid *Congrès d'Instituteurs* i september 1887, hvilken bevistades af 2400 skollärare från alla trakter i Frankrike, herskade tung-*r* obestridt: åtminstone tre fjärdedelar af talarne begagnade *r*[1]. Äfven andra dylika fall har jag märkt. Söder om Paris börjar *r*[1]-området på sex mils afstånd. I öfverensstämmelse härmed skulle *r*[2] blott vara en egendomlighet för Pariser-dialekten och några andra, mest stadsdialekter. Visserligen vinner det terräng; men ännu synes mig försvinnandet af *r*[1] tvifvelaktigt och i hvarje fall mycket aflägset.»

att af det senare blott en halfcirkelformig flik blir oblottad på höjden af molares; tungspetsen mot öfre framtänderna.

Vid den tredje artikulationen, gjord af M. Rabiet, men som ej fått plats bland fotografierna, är tungspetsen riktad nedåt, kontakten äger rum mellan främre tungryggen, det öfre alveolområdet och præpalatum. Då kontakten löses, framträder det frikativa glid-element (fot. 39), som åtföljer densamma; tungspetsen glider ned mot nedre framtändernas baser, prædorsum hålles mycket nära till alveolerna; vid bildandet af *t* + *χ* löses kontakten först bakifrån, där en smal ränna bildar sig genom tungryggens sänkning.

j-ljudet i *bataille.*

Jämför man bilden af detta ljud (fot. 45) med bilden af frikativan *χ*, är likheten i ögonen fallande; rännan i tungryggen är blott betydligt större i kontakten mot postpalatum vid *j* än vid *χ*[1]). Skilnaden i den akustika effekten är att *χ* alltid är klanglöst, under att j i denna ställning börjar klingande, men i sina senare moment och i synnerhet under intryck af stark exspiration blir klanglöst; i sin öfriga förekomst i närheten af klingande ljud är *j* deremot alltid klingande. Då uppträder det icke heller så hopträngdt som på den Passyska artikulationsbilden. En god föreställning får man om detsamma genom fot. 48.

Af intresse är jämförelsen mellan fot. 5, 45 och 39 för de olika graderna af dorsalitet vid i- *χ*- och j-ljuden i de Passyska artikulationerna.

ñ-ljuden i *campagne, baigner, vigne.*

Om dessa så mycket omtvistade och omskrifna ljud ger Passy s. 37 följande uppgifter: »det palatala n, i vanlig ortografi skrifvet *gn*, har olika uttal. Jag har iakttagit följande: 1) temligen bakre, vid gränsen af hårda och mjuka gommen bildadt ñ utan tydligt efterslag af *j*; 2) egentligen palatalt ñ bildadt mot hårda gommen såsom det italienska och spanska ljudet; följer ett själfljud, så höres ett *j* framför detsamma, i slutljud hör man vanligen också ett svagt *j*; 3) nasaliseradt *j*; 4) *nj* med svagt palataliseradt n såsom alltid framför *j*. Således

räñ
räñj
räj^{n}
ränj

Af dessa uttal är 1) det af Storm beskrifna, 2) uppfattas af Sweet s. 124 såsom regel, 3) omnämnes af honom vid sidan af det förra, 4) är den hos främlingar vanliga uppfattningen, men förkastas af fonetikerna såsom alldeles ofranskt. Efter mina iakttagelser är 1) numera temligen sällsynt, men uppträder i dialekter på bygden, 2) är mönstergilt, men användes mer af folket än af de bildade, 3) är knappt något mer än vårdslöst uttal af 2), i det att blott förträngning och ej kontakt bildas, 4) är kanske det bland de bildade vanligaste uttalet, ehuru mycket få erkänna att de göra någon

[1]) Skilnaden mellan det frikativa elementet i rikssvenskt *kif*, *tjog* å ena sidan och franskt *χ* består i att det franska ljudet är mera hopträngdt, i det att äfven medio- och postdorsum dervid äro mycket spända.

skilnad mellan *Magnier* och *manier*. Jag vet att detta påstående skall mycket förvåna de fleste, men jag anser det för alldeles oangripbart.» I slutkapitlet af Beyers bok inrymmer Passy möjligheten af att palatalt ñ har ett större förekomstområde äfven hos de bildade.

De stomatoskopiska bilderna visa hos Rabiet 64—96 och Hermeline 70—72 kontakt mellan mediodorsum och mediopalatum, sidokanterna af postdorsum äro pressade upp mot gomhvalfvet till ungefär samma höjd som för *i*. Tungspetsen är riktad mot nedre framtänderna. Dessa båda artikulationer äro således palatalt ñ = 2.

De båda parisarnes, fröken Portes (fot. 73—75) och Passys (fot. 67, 69), artikulationer äro af helt annan natur; det är icke $n + j$, som uttalats, ty alveoltrakten ligger oblottad, och franskans *n*, i synnerhet de Passyska, hafva en kraftig alveolär kontakt (se fot. 28). Här sluter mediodorsum och vid de högre konsonanterna äfven bakre delen af prædorsum tätt och energiskt till gomhvalfvet, den i kontakten ej deltagande delen af prædorsum är starkt hvälfd och tungspetsen är riktad mot nedre tänderna. Hos fröken Porte deltar prædorsum endast med sidorna ungefär som vid ki-ljudet (jfr fot. 14). Vid kontaktens lösning bildas en ränna för det åtföljande frikativa glidljudet, hvilken framträder i synnerhet på fot. 67, 69.

Ni i *panier, manier* uttalas af Passy med just det palatala ofvan beskrifna ljudet, detsamma som hos Hermeline och Rabiet, se fot. 76. Äfven fröken Porte uttalar *ni* i *manier* med mediodorsal artikulation.

s- och š-ljuden.

Såsom den mot *t* svarande frikativan har s-ljudet väsentligen samma tungställning med spänd tungmuskel och tungkanterna mot alveolerna; vid öfre incisores drages tungan något tillbaka, tungspetsen glider nedåt för att kraftigt ansättas mot undre tänderna, och luftströmmen silar fram i passet mellan tungspetsen, incisoresalveolerna och tänderna.

Vid š-ljudet är tungmuskeln starkt spänd, kanterna höjda i post- och mediodorsum något mer än för *e*; prædorsum bibehåller ej såsom i svenskt š-ljud sin spetsiga form, utan vid de främre tänderna, hos Passy (fot. 27) och Rabiet (fot. 33) vid det främre bicuspidales-paret, hos Porte (fot. 30) vid *dentes caninæ,* spännes det (prædorsum) ut, så att dess ytterkant bildar en rätlinig och bred vägg mellan de resp. tänderna; detta framgår tydligast af fot. 27. Tungryggskanterna ligga något högre än midtellinien, så att der bildas en grund ränna. Vid de högre vokalerna höjes också tungryggen; på grund af prædorsums sammanpressade form är det ibland ej så lätt att afgöra, om tungspetsen är riktad upp- eller nedåt. I regeln torde det förra vara fallet[1]), dock undantag såsom hos Rabiet. (Jfr Trautmann 81, 83, Beyer 38, Storm 42).

Läppställningen vid såväl s- som š-ljudet är beroende af den följande vokalen, för hvilken läpparne intaga ställning redan vid hväs-ljudets bildning.

---

[1]) Beyers motsatta uppgift s. 37 har jag hos sju individer ej funnit bekräftad.

Sandhi-företeelser.

I den ur sanskrit lånade termen sandhi sammanfattar man de olika förändringar, språkljud undergå genom inverkan på hvarandra.

De fall af sandhi, som här behandlas, tillhöra alla en stor kategori, som kännetecknas deraf att ett ljud, som står intill ett annat, får sin artikulationsplats förskjuten till likhet med det närstående, eller tvärtom att ett efterföljande förändras efter ett föregående. Detta ljudbyte går ut på att förenkla talverktygens rörelser (Lyttkens—Wulff s. 135). Det förra såväl som det senare inträffar hos k-ljuden under inflytande af artikulationer med höjning mot hårda gommen, palatala ljud i vidsträckt mening, och detta i öfverensstämmelse med den af Kruszewski[1]) s. 35 formulerade lagen: »i alla språk och i alla tider palataliseras konsonanter af närstående palatala ljud, om också icke i lika grad». Det senare fallet, ett efterföljande ljuds förändring efter det föregående, inträffar då labial inverkar på vokalartikulation med tungryggshöjning.

l, r + vokal.

Vid *la le li* höjes tungryggen för vokalen redan medan tungspetsen ansättes mot alveolerna. Jfr fröken Portes artikulation af ensamt l och *la le li*, fot. 50 med fot. 52—54. Vid de rundade vokalerna tillkommer dessutom rundning redan under bildning af l-ljudet.

Samma företeelse äger rum vid såväl tung- som tungspens-r; dessa artikulationer illustreras här ej af några ljudbilder, men sjelfva faktum framgår dock af fot. 59—62, af hvilka fot. 60 visar samma höjning af mediodorsam som för *i* vid det linguala r, fot. 62 detsamma för velärt r̰.

k + vokal.

Möjligheten af vexlande ljudvärden hos k-ljuden, eftersom de påverkats af vokal, antydes först af några franska ortoepister, Nodier, Nap. Landais och Lesaint (cit. hos Storm s. 103, not 2) af hvilka den sistnämde uppgifver att g, k framför palatala vokaler ljuda som k + i, g + i t. ex. gue quere quene guie quière kiene, men så att g och k sammansmälta till ett enda ljud. »Mig», tillägger Storm »synas dessa ljud de vanliga främre gutturala, som förekomma framför *e*, *i*.»

Vietor, s. 173, anmärker, att det akustiska intrycket af k-ljudet i *qui* angifver ett i hvarje fall mycket framskjutet palatalt k.

Klart och riktigt framställes saken först af Trautmann s 229,232: franskt k ligger allt efter de omgifvande ljuden längre bakåt eller framåt och har sålunda än djupare, än högre klang, k i *ki ke kä ka* bilda en serie af bakom hvarandra liggande artikulationsställen för k-ljud. Framför r, l-ljud pläga mycket höga k uttalas.

Ett främre läge framför palatala ljud tillkommer enligt Lyttkens-Wulff s. 199 och 266 äfven svenskt g, k icke blott framför de främre vokalerna, utan äfven vid l, n och tung-r.

---

[1]) Kruszewski, Laut abwechslung. 1881.

Vid fransk ka i *cas* liksom vid svenskt i kal äger kontakten till största delen eller helt och hållet rum på velum; tungspetsen är liksom i alla följande fall riktad nedåt och något tillbakadragen.

Franskt ka i *qualité* (fot. 11) har midtelkontakten inflyttad ett stycke in på postpalatum, mediorsum är höjdt på sidorna till en rätt betydlig bredd, i längd till de främre bicuspidales eller dentes caninæ.

Hos Rabiet och Hermeline, som blott äga ett a, är kontakten hufvudsakligen velär.

Vid kä i *quête* (fot. 12) upptar kontakten i midtellineen redan hela postpalatum; kontakten på sidorna densamma i längd, men betydligt ökad i bredd; ke i *becquée* (fot. 13) har midtelkontakten redan inflyttad på mediopalatum. Hos fröken Porte förete de bägge ljudbilderna af *kä* och *ke* ej så stor skilnad. Jfr ä och e (fot. 2 och 3).

I svenskt *ke*, åtminstone i mina egna artikulationer, äger midtelkontakten rum på postpalatum, på samma sätt vid svenskt ki, ehuru i detta senare fall nära mediopalatalgränsen; Lyttkens-Wulff uppge att de bildas med mellersta tungryggen mot mellersta hårda gommen (s. 266).

I franskt *ki* (fo 14, 15) äger kontakten rum på mediopalatum, som täckes nästan helt och hållet af mediodorsum, med undantag dock för midtellinien, som lemnas orörd och der en svag rännbildning, blott ett par mm. bred, uppträder; mot alveolerna breder den ånyo ut sig.

»Största delen af velum och hela post- och mediopalatum ligga temligen vågrätt i midtellinien; derför är kontrasten hos dessa ljud så ringa; blott tonhöjden tilltar och detta hastigare, ju längre fram kontakten flyttas.» Lenz s. 23.

Vid samtliga de ofvan beskrifna ljudförbindelserna var det antingen postdorsum eller den bakre och mellersta delen af mediodorsum som utfört artikulationerna; ansättes deremot främre mediodorsum och prædorsum, hvälfda som ett cirkelsegment, hvilket tangerar gomhvalfvet, mot medio- och præpalatum, uppstår det s. k. muljerade eller i språkhistoriska undersökningar palatalt kallade *k*-ljudet k[1], som i de stomatoskopiska bilderna återfinnes (fot. 35), *ke* artikuleradt af Hermeline. Detta ljud förekommer ock i svenska dialekter i kif, tjog (se Lundell s. 63 och 57). Vid kontaktens lösning uppstår den frikativa, som utom i ofvan sagda svenska landsmåls-ljud återfinnes i det tyska ich-ljudet.

Fot. 36 visar Hermelines uttal af ki som t[1] eller ett muljeradt t, der utom medioäfven prædorsum är med om artikulationen; den väsentligaste skilnad mellan detta ljud och det föregående består deri, att hufvudtrycket här ligger på midtellinien, men för k[1] på sidorna. Jag citerar Lenz förträffliga karaktäristik af k[1]- och t[1]-ljuden:

»Den främre delen af tungryggen och tungspetsen (bägge ansättningsstället för t-ljud) stå i en bestämd motsats till tungryggens bakre del (k-ljudens ansättningsställe). Tungspetsen är mycket rörligare än den öfriga delen af tungmassan, hvilken genom tungbandet fasthålles vid munhålans botten, så att den blott kan höja sig uppåt, under det tungspetsen icke är hindrad i sin rörelse åt någondera sidan. Dertill kommer att just tungryggens midtellinie mest fasthålles genom tungbandet vid det ställe, der detta nedtill sitter fast vid tungan. Hufvudtrycket ligger derför, när främre mediodorsum tryckes mot den midt emot liggande delen af gommen, icke på midten af tungan, utan på två muskelränder, hvilka löpa parallelt med midtellinien och först småningom förena sig vid gränsen af prædorsum och mediorsum.

I följd af denna egendomlighet äro alla k-kontakter i tungans midtellinee mindre fasta än på två punkter bredvid densamma och lösas derför först på detta ställe, något, som framträder starkast på främre mediorsum, der en tydlig rännbildning äger rum, gynnad af formen hos det främre gomtaket. Deremot äro tungspetsens och prædorsums kontakter fastast i midtellineen och lösas derigenom exakt utan hvarje biljud, under det k-ljudens kontakt har något frikativt. En frikativ ansats är derför oundviklig i följd af att gynnsamma vilkor uppträda för de bägge artikulerande delarne vid præpalatum, alltså vid k[1], hvilket skiljer sig från de längre bort liggande k-ljudens kontaktlösning blott på det sätt, att i följd af gommens form rännbildningen sträcker sig ett betydligt stycke framåt och derför lätt framkallar ett tydligt frikativt ljud.

Hvad t-ljudens karaktär åter angår, är den helt annorlunda. Den egentliga supralveolära kontakten bildas med medio- och predorsums område. Den frikativa ansatsen framkallas derigenom, att omedelbart bakom hufvudkontakten de bägge muskelkanterna på sidan om midtellineen lägger sig intill prepalatum, under det att midtellineen ej berör prepalatum, antingen icke alls eller åtminstone icke i ögonblicket för supralveolärkontaktens lösning, utan bildar en lång ränna med densamma, som oftast räcker in i mediopalatum.»

ku (fot. 22) har midtelkontakten på velum, *kö* (fot. 23) ungefär samma artikulationsform som för *ke*, ehuru tungryggen är mindre höjd, *kü* motsvarar *ki*.

Vokal + k-ljud.

Särskilda ljudbilder föreligga icke, men af ljudförbindelsen *ikri* hos Rabiet och *ect* hos Passy framgår hurusom midtelkontakten för k-ljudet försiggår mycket långt fram i jemförelse med hvad förhållandet är då vokalen följer efter.

Vokal + kt.

K-ljudets midtelkontakt äger rum in på mediopalatum och tungryggen höjes nästan som för *i*; detta gäller Rabiets (fot. 44) och Hermelines (fot. 43) artikulationer sannolikt under inflytande af deras dorsala t-ljud. Hos Passy och fröken Porte har k-ljud sin normala ställning. Denna företeelse torde vara af intresse vid jämförelse med det latinska *fact* och dess historiska utveckling.

k + l + vokal (fot. 57—58).

k + r[1] + vokal (fot. 59—60).

Äfven framför de högre vokalerna bibehålla k-kontakterna sitt normala läge hos Passy och fröken Porte, medan hos Rabiet och Hermeline förskjutas in på mediopalatum såsom vid ljudförbindelserna hos kt, om också icke i lika hög grad. Jfr den språkhistoriska utvecklingen i ljudförbindelserna *cl cr* i ord såsom acrem > aigre, alacrem > alaigre, secalem > seigle, oricla > oreille, gracula > graille.

På grund af sin aspirationslöshet samt möjligen sitt främre läge har det romanska k och likaså kl, kr för ett germanskt öra ofta klangen af g; *car* ljuder som *gar*, *camera* som *gamera* och då dessa tenues »mit leisem Absatz» kunna göra intryck af mediæ kunna de också under vissa omständigheter träda i stället för dem (Storm 41).

Efter Thurot, La prononciation français meddelas här en lista öfver ord, der enligt franska grammaticis uppgifter från och med Palsgrave 1530 till och med den sista (1878) editionen af

franska Akademiens lexikon uttalet vexlat mellan c och g. Till hvarje gramatikers namn är fogadt det årtal, under hvilket det arbete utkommit, der ordformen uppträder eller diskuteras, hvarjämte jag efter författarenamnet tillagt den fras, med hvilken grammatiken reserverat sig emot eller velat stödja en viss pronounciation.

Calemar, galemar:
c: R. Estienne 1549, Nicot 1584, Oudin 1633, Richelet 1680.
g: Oudin 1633.

Catouille, gatouille:
Palsgrave 1530.

Canif, ganif:
c: Oudin 1633, Bérain 1675.
g: » » De Soule 1698.

Cannivet, ganivet:
c: Palsgrave 1530, R. Estienne 1549, Tabourot 1587, Lanoue 1696.
g: Nicot 1584, 1762.

Cangrene, gangrene:
c: Oudin 1633, Vaugelas 1647, Boyer 1703, Ac. 1694—1835.
g: Monet 1635, Mauvillon 1734, Ac. 1878 »l'autorité des médicins a prévalu».

Cargousse, gargousse:
c: Oudin 1633.
g: Ac. 1718—1878.

Castadour, gastadour:
c: Saint-Liens 1580, Nicot 1584.
g: Nicot 1584.

Caban, gaban:
c: Oudin 1633, Lanoue 1696, Ac. 1694, 1878.
g: Nicot 1584, Tabourot 1587, Richelet 1680.

Cabinet, gabinet:
c: Tabourot 1587, Oudin 1633.
g: R. Estienne 1549, Oudin 1633, Richelet 1680.

Confler, gonfler:
c: Tabourot.
g: Oudin 1633, Richelet 1680.

Gonfanon, confanon:
g: Nicot 1584, Tabourot 1587, Lanoue 1696, Ac. 1762—1878, Th. Corneille 1687.
c: Oudin 1633, Monet 1635, Th. Corneille 1687.

Cosse, gosse gousse:
c: Tabourot 1587.
g: R. Estienne 1549, Oudin 1633, Ac. 1694—1878.

Coucourde, gouhorde:
c: Thierry 1572, Oudin 1633.
g: Nicot 1584, Monet 1635.

Goulot, Coulot:
c: Bérain.
g: Tabourot 1587, Oudin 1633, Richelet 1680.

Clappier, glappier:

c: Palsgrave 1530, Oudin 1633, Richelet 1680, De la Touche 1696, Ac. 1694—1878.

Claude, Glaude:

c: Boyer 1703, De la Touche 1696, Roche 1707.
g: Oudin 1633, Martin 1632, Ménage 1672, Ac. 1694—1878, Domergue 1805.
Le saint, La prononciation française 1871 sid. 130 not. anmärker: dans la prononciation familière le c se prononce souvent legèrement comme g dans prune de reine Claude et dans Claude terme de mépris: sot imbécile c'est un Claude, il n'est pas si Claude qu'il le paraît. Prononcer glôde. — Mais Claude, nom d'homme, se prononce toujours klôdc.
Littré, Dictionnaire, citerar Chifflet, recommande de prononcer gl, prononciation que quelques personnes ont conservée.
Thurot afslutar sin redogörelse så: on prononce aujourd'hui par un c excepte prunes de reine Claude où quelques uns prononcent même c au lieu de g.

Closser, clousser, glosser:

c: Oudin 1633, Richelet 1680, Ac. 1762.
g: Oudin 1633, Richelet 1680, Ac. 1694, 1835—1878.

Crotte, grotte:

c: Meigret 1542, Oudin 1633, Monet 1635.
g: Oudin 1633, Monet 1635, Richelet 1680 etc.

Crampe, grampe:

c: Crampe Palsgrave 1530, R. Estienne 1549, Oudin 1633, Lanoue 1696.
g: Duez 1639, Raillet 1654.

Crapaut, grapaut:

c: Saint-Maurice 1674.
g: » » »

Graton, creton:

g: Oudin 1633.
c: » » Trevoux 1752, Ac. 1835—1878.

Croupade, groupade:

c: Oudin 1633, Richelet 1680, Ac. 1762—1878.
g: » »

Begasse, becasse:

g: Delamotte.
c: R. Estienne 1549, Tabourot 1587.

Vacabond, vagabond:

c: Palsgrave 1530, Oudin 1633, Vangelas 1647 »le vulgaire dit c», Irson 1662, Antonini 1753.
g: R. Estienne 1549, Tabourot 1587, Oudin 1633, Lanoue 1696, Th. Corneille 1687 etc., Ac. 1694, Ac. 1762—1878.

Foucade, fougade, fougasse:

c: Richelet 1680, De la Touche 1710.
g: Oudin 1633, fougade, Ac. 1740—1762 fougasse Ac. 1835—1878.

Segond, second:

c: Buffet 1668, D'Aisy 1674. Dans le style Soutenu Cherrier 1766.
g: Peletier 1549, D'Aisy 1674.

Cigogne, cicogne:

g: Palsgrave 1530, Tabourot 1587, Oudin 1633, Ménage 1672, Lanoue 1696, Richelet 1680, Ac. 1718—1878.

c: R. Estienne 1549, Oudin 1632, Ac. 1694 med anmärkn.: plusieurs escrivent et prononcent cigogne.

Reclise, reglisse:

c: Palsgrave 1530.

g: R. Estienne 1549, Oudin 1633, Ac. 1740—1870.

Enclume, englume:

c: Palsgrave 1530, R. Estienne 1549 etc.

g: Sylvius 1531.

Bicle, bigle:

c:

Secret, segret:

c: An. 1657, D'Aisy 1674, Richelet parmi les honnêtes gens 1680, De La Touche ceux qui parlent bien 1696, Dumarsais 1751, Roche 1707.

g: Palsgrave 1530, Peletiers 1549, Baif 1574, Remus 1562, Delamothe 1592, Godard 1620; Martin par les délicats 1632, Oudin vulgairement 1633, Vaugelas 1647, Chifflet 1659, Irson 1662, Buffet très mal 1668, An. 1669, Lartigant 1669, Bérain 1675, Th. Corneille à tout le monde 1687, Milleran 1692, Manger 1697, Boyer »quelques-uns» 1703, Regnier 1605, De La Touche 1710, Vallart 1744, Villecomte 1757, Antonini 1753, Hardouin 1757, Gaullyer 1759, Moulis 1761, Cherrier dans le discours soutenu secret 1766, Viard 1788, Domergue 1805. Aujourd'hui le c a prévalu Thurot.

Labial + vokal.

Till sist meddelar jag här en sandhi-företeelse af, som det synes mig, synnerligt intresse och som, såvida jag vet, förr ej varit påvisad. Jämföras fot. 1—5 de främre vokalerna med fot. 6—10 samma främre vokaler under inflytande af den labiala explosivan *p* [1]), framträder hos dessa senare en betydligt minskad tungryggshöjning; bjärtast framträder denna skilnad fig. 5, 10 och 77, 78 de Passyska artikulationerna af *i* och *pi* och *ü* och *pü*; tungryggen lyftes ej till samma höjd (vid *pi* knappt till hälften af höjden för *i*) och ej heller till samma längd, i det att den bakre delen af mediodorsum förblir overksam. Att detta ej är blott en tillfällighet, iakttog jag hos fransmännen på samtliga individer jag undersökte, och mina egna svenska artikulationer gifva samma resultat.

Dessa undersökningar hafva, stödda på de stomatoskopiska bilderna och personlig iakttagelse, sökt uppvisa de säregna karaktärsdragen hos fransk tungartikulation, den starka höjningen af tungryggen och de mycket framskjutna artikulationslägena, åtföljda af stark spänning hos de artikulerande delarne, de hafva häfdat samma egenskap i några hittills obeaktade fall, sökt rätta äldre oriktiga uppfattningar och hafva till sist framstält några ljudkombinationer, hvilka på grund af franskans nyssnämda egenskaper förete mer eller mindre olikhet med motsvarande ljudförbindelser inom vårt eget språk.

[1] eller annan labial konsonant.

Tryckfel.

Sid.	4	rad	10	uppifrån	*står:*	aftryckt	*läs:*	aftryck
»	6	»	2	»	»	*helàs*	»	*hélas*
»	9	»	20	»	»	seine	»	scène
»	13	»	2	»	»	hvaraudra	»	hvarandra
»	»	»	21	»	»	ṛ	»	r
»	14	»	6	»	»	bicuspidabs	»	bicuspidales
»	16	»	13	»	»	*Cannqvet*	»	*Cannyvet*
»	»	»	6	nedifrån	»	*gouhorde*	»	*gouhourde*

1. Porte *a* i *q*

6. Porte p

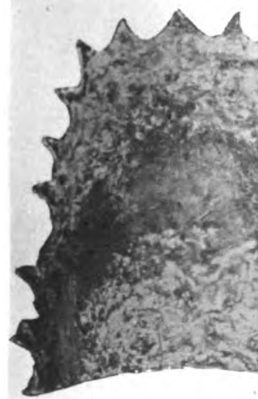
11. ka i *qua*

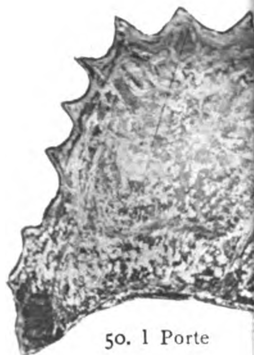
34. ka Herme

35. ke i *becquée*
Hermeli

36. ki i *qui* H

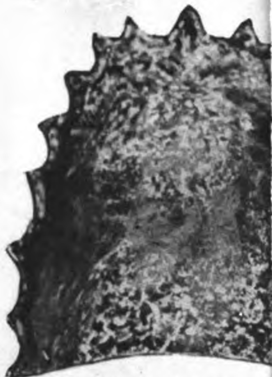
50. l Porte

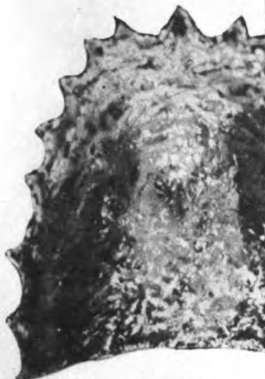

49. l Passy

51. le Pas

64. aῆ Rabiet

65. eñ Rabiet

66. iñ Rabiet

Realläroverket.

1888—1889.

Under det nu snart till ända gångna läsåret har arbetet med uppförandet af Realläroverkets nya byggnad i qvarteret Roslagen allt jemt fortgått, och det kan väntas, att byggnaden, hvad det yttre beträffar, blifver färdig inom innevarande kalenderårs utgång.

I början af sommaren 1888 var grundläggningen fullbordad. Omedelbart derefter vidtog uppsättningen af granitsockeln, hvarjemte murning af luftkanaler för värmeledningen i souterrainvåningen verkstäldes.

Vidare blef under sommaren och hösten hela läroverkshuset uppmuradt med undantag af taklisten och en del af midtelpartiet. I början af innevarande år voro ock alla till aulans takkonstruktion erforderliga kolonner och jerntakstolar uppsatta.

Före vinterns inbrott var hela huset under tak — för midtelpartiet till en del provisoriskt — utom aulan. Yttertaket blef nämligen, med nyssnämnda undantag, under hösten uppsatt öfver hela byggnaden, och dess täckning med galvaniserad plåt blef sedermera utförd. Plåtbetäckningen af aulans tak var färdig i Februari.

Under vinterns och vårens lopp hafva alla bjelklagen blifvit inpanelade samt försedda med blindbotten, hvarjemte souterrainvåningens värmekammare och kolförrådsrum blifvit öfverhvälfda. Stommarna till trapporna, som äro konstruerade af jern, hafva blifvit uppsatta, och för närvarande pågår arbetet med fasadteglets inmurning samt den invändiga rappningens utförande.

Såsom i redogörelsen för läsåret 1886—87 omnämndes, förklarade Stadsfullmäktige den 18 Mars 1887, på samma gång som de fattade beslut om det ifrågavarande byggnadsföretagets utförande, att med beslutet om gymnastikbyggnaden skulle för tillfället anstå. Hemställan härom var gjord af Beredningsutskottet, som ansåg sig behöfva något rådrum för att bedöma, huruvida den af komiterade föreslagna gymnastikbyggnaden vore för sitt ändamål fullt tjenlig. Sedermera blef på Beredningsutskottets hemställan, efter anvisningar af Direktionen för Kungl. Gymnastiska Centralinstitutet, en revision af den i komitébetänkandet intagna ritningen af Drätselnämndens andra afdelning verkstäld, hvarefter Utskottet den 24 Maj 1888 inkom med förslag i ärendet till Stadsfullmäktige. Dessa beslöto den 15 Juni 1888 att anvisa ett belopp af 52380 kronor till uppförande af gymnastikbyggnaden i enlighet med Utskottets förslag.

Derefter blef äfven denna byggnads uppförande anförtrodt åt stadens byggnadskontor. Grunden är redan färdig, hvarjemte huggningen af sträckstenen är fullbordad. Uppmurningen skall under årets lopp verkställas.

I Stockholms stads utgifts- och inkomststat för år 1889 är för Realläroverksbyggnad i qvarteret Roslagen uppfördt ett belopp af 250000 kronor.

Hvad som hittills af arbetet blifvit utfördt bär vittne om den största noggrannhet, soliditet och prydlighet, såsom ock är att vänta, då verkställigheten är uppdragen åt stadens byggnadskontor och den närmaste ledningen af arbetet handhafves af stadens byggmästare *P. E. Werming.*

Till hösten 1890 torde den nya läroverkslokalen kunna upplåtas till inflyttning.

Då sålunda väl Realläroverket efter nästinstundande läsårs slut förflyttas från den stadsdel, Södermalm, der det hittills provisoriskt varit förlagdt, långt upp på Norrmalm, synes det blifva nödigt att bereda lärjungar från förstnämnda stadsdel annat tillfälle att erhålla undervisning på reallinieus gymnasialstadium. Under behjertande häraf har ock Kungl. direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk nästlidna höst gjort framställning hos Kungl. maj:t om upprättande af reallinie från nedre 6:te klassen och uppåt vid Södra latinläroverket med ingången af läsåret 1890—1891. Hvad de tre lägsta klasserna beträffar, äro de, såsom bekant, icke delade i latin- och reallinie, och inom 4:de och 5:te klasserna finnes redan reallinie vid de båda för Södermalm fortfarande afsedda läroverken.

Den anordning af de genom kungl. cirkuläret den 23 Mars 1870 anbefalda militära öfningarna, som under sex föregående höstterminer här varit följd, iakttogs äfven under höstterminen nästlidet år. Dessa öfningar voro således begränsade till $3^1/_3$ veckor, under hvilka 3 t:r dagligen, kl. 8—11 f. m., egnades åt lektioner i läsämnen och teckning, samt 3 t:r, kl. 12—3 e. m., voro anslagna åt de förstnämnda öfningarna. Den minskning i den för vecka bestämda undervisningstiden inom kl. 6: 1—7: 2, som under dessa veckor egde rum, träffade de särskilda ämnena med följande antal timmar:

Kristendom	med	1 t.	Fysik i 6: 2 med 2 t., i 6: 1 och 7	med	1 t.
Modersmålet	»	1 »	Kemi	»	1 »
Tyska (6:e kl.)	»	1 »	Historie och geografi i 7: 1 med 2 t., i 6 och 7: 2	»	1 »
Engelska i 6: 1 med 2 t., i 6: 2 och 7	»	1 »	Filosofisk propedevtik (7: 2)	»	1 »
Franska	»	2 »	Teckning i 7 med 2 t., i 6	»	1 »
Matematik	»	3 »			

De sålunda träffade anordningarna hafva fortfarande, med afseende på härvarande förhållanden, visat sig vara de lämpligaste ur så väl militäröfningarnas som den öfriga undervisningens synpunkt.

Genom nådigt bref af den 3 September 1885 hade Kungl. maj:t för en tid af tre år medgifvit följande förändrade anordning af undervisningstiden vid Stockholms Realläroverk, nämligen:

att i 6:te och 7:de klasserna, der så utan olägenhet ske kunde, i början af höstterminen och i slutet af vårterminen en timme i veckan tilldelades naturhistorien från den åt något annat ämne anslagna undervisningstiden, med vilkor att det förra ämnet under andra delar af läsåret åt det senare afstode lika många timmar, som det på nyssnämnda sätt bekommit; samt

att nedre och öfre 7:de klassernas undervisningsplan underginge den förändring, att filosofisk propedevtik uppskötes till öfre 7:de klassen och der erhölle 2 t:r i veckan och i sammanhang dermed kemiens undervisningstid i nedre 7:de klassen ökades till 3 timmar, men i öfre 7:de klassen minskades till 1 timme i veckan.

Tillika föreskrefs, att Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk efter de tre årens utgång skulle till Kungl. maj:t inkomma med redogörelse angående den erfarenhet, som vunnits om åtgärdernas lämplighet.

Med anledning af denna föreskrift afgaf Direktionen i Maj nästlidet år sådan redogörelse och anhöll tillika, på hemställan af Rektor vid Realläroverket, att ifrågavarande anordning af undervisningstiden vid detta läroverk måtte få fortfarande tillämpas. Denna anhållan blef af Kungl. maj:t så till vida bifallen, att de nämnda medgifvandena förnyades för en tid af ytterligare tre år genom nådigt bref af den 6 Juli 1888.

Den sålunda åsyftade koncentreringen af undervisningen i naturhistorie har innevarande läsår kunnat uppnås endast i två klasser, 6: 1 b och 7: 2 a.

Den beträffande läroämnena kemi och filosofisk propedevtik medgifna förändringen af timplanen för nedre och öfre 7:de klasserna har äfven under detta läsår visat sig ändamålsenlig. Kursen i kemi för mogenhetsexamen har sålunda kunnat afslutas i nedre 7:de klassen, så att i öfre 7:de klassen endast repetition af denna kurs nästa läsår behöfver förekomma. Hvad åter beträffar undervisningen i filosofisk propedevtik, så har denna med större kraft och sammanhållning kunnat bedrifvas, då åt densamma 2 t:r i veckan varit anslagna.

Den särskilda undervisningsplan för 4:e och 5:e klasserna, hvilken allt sedan höstterminen 1878 här tillämpats och som finnes meddelad i redogörelsen för läsåret 1878—79, har fortfarande ländt till efterrättelse så väl vid Realläroverket som på reallinien vid de öfriga under Kungl. direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk lydande allmänna läroverken. Enligt denna undervisningsplan är den eljest åt engelska anslagna tiden för vecka minskad med 2 t. i 4:e och 3 t. i 5:e klassen; de sålunda vunna timmarna äro i 4:e klassen anslagna, 1 åt tyska och 1 åt naturlära, samt i 5:e klassen, 1 åt tyska, 1 åt franska och 1 åt naturlära.

Efter dessa allmänna meddelanden öfvergår jag till den redogörelse för läroverkets verksamhet och tillstånd under läsåret 1888—89, som jag enligt gällande föreskrifter bör afgifva.

A. Undervisningen.

1. Höstterminen	började den 31 Augusti	(den egentliga undervisningen	d. 6 Sept.),
»	slutade den 20 December	(» » »	d. 18 Dec.).
Vårterminen	började den 17 Januari	(» » »	d. 18 Jan.),
»	slutar den 5 Juni	(» » »	d. 1 Juni).

Särskilda fridagar hafva varit:
under höstterminen: den 1 Oktober och 10 November;
» vårterminen: den 23 Februari.

2. Bönestunder, undervisning och öfningar hafva varit förlagda till följande tider på dagen:

Gemensam morgonbön ..... kl. $^{3}/_{4}$8—8 f. m.

Den egentliga undervisningstiden har varit
för klasserna 1—5 ..... kl. 8—10 f. m. och 12—3 e. m.[1])
» » 6 och 7 ..... kl. 8—11 f. m. och 1—3 e. m.[2])

Undervisning i välskrifning och teckning, så mycket som möjligt under den nyss upptagna egentliga undervisningstiden, återstoden (frihandsteckning), för klasserna 4 och 5 ..... kl. 3—4 e. m.

Undervisning i musik,
för klasserna 1—5 ..... kl. 10—11 f. m., $^{1}/_{2}$12—12 f. m. eller 3—$^{1}/_{2}$4 e. m.
» » 6 och 7 ..... kl. 3—4 e. m.

Undervisning i gymnastik,
för klasserna 1—5 ..... kl. 10—$^{1}/_{2}$11 eller 10—$^{3}/_{4}$11 f. m.
» » 6: 1—7: 2 ..... kl. 11—12 f. m.

3. Uppgift för höstterminen 1888 å det antal *lärotimmar i veckan*, under hvilka enligt den fastställda läsordningen undervisning af särskilda lärare meddelats i läsämnena (således icke i välskrifning och öfningar).

---

[1]) Klass 1 har varit ledig onsdagar kl. 12—3 e. m.
[2]) Dessutom hvar och en af klasserna 6 och 7 två dagar i veckan kl. 12—1 e. m.

Antal lärotimmar i veckan för läsämnena under höstterminen 1888.

1	2	3	4	6
Afdelningar och linier.	Närvarande lärjungar under höstterminen.	Timmar.		
		Skilda.	Gemensamma för lärjungar från afdelningar å samma linie.	Summa.
1	36	24	»	24
2	35	28	»	28
3	34	28	»	28
4	35	29	»	29
5	28	29	»	29
6: 1 a	24	29	»	29
6: 1 b	26	29	»	29
6: 1 c	23	29	»	29
6: 2 a	16	29	»	29
6: 2 b	16	29	»	29
6: 2 c	17	29	»	29
7: 1 a	27	29	»	29
7: 1 b	27	29	»	29
7: 2 a	25	29	»	29
7: 2 b	25	29	»	29
Summa	394	428	»	428

4. Läroböcker i läsämnena.

Kristendom.

Vogt, Biblisk historie jemte kristna kyrkans historie i kort sammandrag, öfversättning (1—3).

Östrand, Dokt. Mart. Luthers lilla katekes med kort utveckling (1—5).

Norbeck, Lärobok i teologien (7).

Nissen, Lärobok i kyrkohistorie (6, 7: 2).

Modersmålet.

Sundén, Svensk språklära i sammandrag (1—5).

Tyska.

Calwagen, Tysk elementarbok (1—3).

Calwagen, Tysk språklära (1—6).

Engelska.

Calwagen, Engelsk språklära för skolor (4—7: 2).

Franska.

Elmquist, Fransk språklära för nybörjare, utg. på svenska från 13:e uppl. af Ploetz' Elementargrammatik der französischen Sprache (5, 6: 1).

Olde, Fransk språklära (7).

Widholm, Fransk språklära i sammandrag (6).

Matematik.

Nyström, Sifferräknelära (1—5).

Haglund, Lärobok i algebra (4—6).

Björling, Elementarlärobok i algebran (7).

Hultman, Proportionslära (6: 1, 7: 2).
Lindman, Euklides' fyra första böcker (3—6: 1, 7: 2).
Hellgren, Euklides' VI bok (6, 7: 2).
Guldberg, Lærebog i stereometri (7).
Phragmén, Plan trigonometri (7).
Lindelöf, Lärobok i analytisk geometri (7: 2).

Naturlära.

Almquist och Lagerstedt, Lärobok i naturkunnighet, 1:a delen, Läran om växterna och djuren (1—5).
Almquist och Lagerstedt, Lärobok i naturkunnighet, 2:a delen, Läran om den oorganiska naturen (4).

Naturvetenskap.

Almquist, Lärobok i botanik för läroverkens högre klasser (6, 7).
Torin, Grundlinier till zoologiens studium, omarbetad af Almquist (6: 2, 7).
Floderus, Fysikens första grunder (6, 7).
Almquist—Nordenstam, Kurs af kemiska försök, häft. 1 (6: 1).
Berwald, Lärobok i oorganisk kemi (6, 7: 1).
Cleve, Lärobok i kemi för begynnare, I. Oorganisk kemi, 2 uppl. (7: 2).

Historie och geografi.

Odhner, Lärobok i fäderneslandets historie för skolans lägre klasser (1—3, 5).
Odhner, Lärobok i Sveriges, Norges och Danmarks historie för skolans högre klasser (6, 7).
Pallin, Lärobok i allmänna historien för elementarläroverkens mellanklasser (4, 5).
Pallin, Lärobok i nya tidens historie, förkortad upplaga (6, 7).
Roth, Geografi för allmänna läroverken, ny förkortad upplaga (1—4).
Dahm, Geografi för elementarskolor (5—6: 1, 7).
Malmström, Sveriges statskunskap i kort sammandrag (7: 2).

Läseböcker, öfversättningsböcker, hjelpböcker m. m. i läsämnena.

Kristendom.

Bibeln (1—7).
Lemke, Öfversigt af de bibliska böckernas innehåll och historie (4, 5).
Svenska psalmboken (1—3).

Modersmålet.

Törnebladh, Läsebok i modersmålet (1, 2).
Ekmark, Svensk läsebok (1, 2).
Läsebok för folkskolan (1—3).
Robinson Crusoe (2).
Öfversigt af svenska litteraturen (Bjurstens läsebok) (7).
Fryxell, Berättelser ur svenska historien (4).
Runeberg, Fänrik Ståls sägner (3).
Spilhammar, Historisk läsebok (3, 4).
Hedberg, Bröllopet på Ulfåsa (6: 1).
A. M. Lenngren, Samlade skaldeförsök (4, 6: 1, 7).
Tegnér, Samlade skrifter (4—6, 7: 2).
Runeberg, Samlade skrifter (5, 7: 2).
Snoilsky, Dikter (6: 1).
Ekermann, Läsebok till svenska litteraturhistorien (6, 7).
Bagge, Läsebok i svensk prosa (7).
Dahlgren, Samlade skrifter (7: 2).
Topelius, Fältskärns berättelser (5, 6: 1).
Geijer, Samlade skrifter (7: 2).
Snorre Sturlason, Norges konungasagor, öfvers. (6: 2).
Bååth, Fornnordiska sagor i svensk bearbetning (6: 2).
Almquist, Törnrosens bok (7: 2).
Atterbom, Lyriska dikter (7: 2).
Strandberg, Lyriska dikter (7: 2).
Lassen, Poetisk Læsebog (7: 1).
Sprinchorn, Handbok i dansk och norsk vitterhet (6: 2).
Hammerich, Danska och norska läsestycken (6, 7: 1).
Warburg, Svensk litteraturhistorie i sammandrag (7).

Dessutom hafva, för erhållande af prof ur de vid den litteraturhistoriska undervisningen omnämnda författarna, begagnats åtskilliga andra författares samlade skrifter.

Tyska.

Calwagen, Tysk läsebok (4, 5).
Th. Schoug, Tyska ord och samtal (5, 6: 1).
Schiller, Wilhelm Tell (6: 1).
Benedix, Das Lügen (6: 1).
Riehl, Burg Neideck (6: 1).
Schiller, Maria Stuart (6: 2).
Gerstäcker, Die Erbschaft (6: 2).
Calwagen, Öfversättningsöfningar till tyska (4—6: 1).
Calwagen, Öfningar i tyskt talspråk (6).
Hoppe, Tysk-svensk ordbok (4—6).
Helms, Svensk-tysk och tysk-svensk ordbok (6).
Tyskt och svenskt handlexikon, utg. af Hiertas förlagsexpedition (3—6).
Svenskt och tyskt handlexikon, utg. af Hiertas förlagsexpedition (4—6).

Engelska.

Calwagen, Elementar- och läsebok (4).
Calwagen, Öfversättningsöfningar till engelska (4—7: 1).
Morén, Engelsk läsebok, 3:e omarbetade upplagan (5, 6: 1).
Calwagen, Öfningar i engelskt talspråk (6, 7: 1).
Sturzen-Becker, Engelsk läsebok, senare kursen (6: 2, 7: 1).
Dickens, Sketches (7: 2).
Macaulay, Frederic the great (7: 2).
Macaulay, Oliver Goldsmith (7: 2).
Macaulay, Bertrand Barère (7: 2).
Nilsson, Widmark och Collin, Engelsk-svensk ordbok (6, 7).
Engelskt och svenskt handlexikon, utg. af Hiertas förlagsexpedition (6, 7).
Morén, Engelskt konstruktionslexikon (6: 2, 7).
Björkman, Svensk-engelsk ordbok (7: 2).
Öman, Svensk-engelsk handordbok (6, 7).
Svenskt och engelskt handlexikon, utg. af Hiertas förlagsexpedition (6, 7).

Franska.

Erckmann-Chatrian, Histoire d'un conscrit de 1813, utg. af Velhagen & Klasing (6).
Mérimée, Colomba (7: 1).
Feuillet, Le roman d'un jeune homme pauvre (7: 2).
Voltaire, Histoire de Charles XII (7).
Storm, Franska talöfningar (6: 2, 7: 1).
Philp, Franska skriföfningar och temata (6: 2, 7).
Dalin, Fransk-svensk ordbok (6, 7).
Franskt och svenskt handlexikon, utg. af Hiertas förlagsexpedition (6, 7).
Svenskt och franskt handlexikon, utg. af Hiertas förlagsexpedition (7).
Berndtson, Svensk-fransk ordbok (7).
Schulthess, Svensk-fransk ordbok (7).

Matematik.

Haglund, Samling af öfningsexempel till lärobok i algebra (4—6: 1, 7).
Lindman, Samling af exempel och problem till algebra och eqvationslära (6: 2, 7: 2).
Todhunter, Geometriska öfningssatser till Euklides, öfvers. af Hultman (6, 7: 2).
Jochnick, Geometriska räkneproblemer (7).
Hultman och Cederblom, Matematiska och fysikaliska problemer (7: 2).
Haglund, Anvisningar för lösningen af Todhunters öfningssatser till Euklides (6: 2).
Tham, Planimetri med öfningsexempel (6: 2).
Wackerbarth, Femställiga logaritmtabeller (6: 2, 7).

Naturvetenskap.

Krok och Almquist, Svensk skolflora (3—7).
Floderus, Öfningsexempel till Fysikens första grunder (6, 7).

Historie och geografi.

Ekmark, Läsebok till Odhners svenska historie (1).

Roth, Illustrerad geografi för de allmänna läroverken (6: 1).

Hildebrand och Selander, Historisk atlas (6, 7).

Erslev, Historisk atlas (6: 2, 7).

Sundström, Atlas för skolan och hemmet (3—5).

Mentzer, Kartbok (3—6: 1, 7).

Roth, Atlas (1—6: 1, 7).

Stieler, Skolatlas (3—6: 1, 7).

Lärokurser i läsämnena.

Klass 1.

Kristendom (3 t.): biblisk historie, läsning af berättelser ur gamla testamentet med begagnande derjemte af V. Vogts lärobok; katekes, 1:a hufvudstycket; valda psalmer. (Öberg).

Modersmålet (5 t.): uppläsning och förklaring af valda stycken, företrädesvis ur Nordens historie och saga; öfningar att med egna ord återgifva innehållet af det lästa; utanläsning af poetiska stycken; af språkläran hufvudsakligen samma delar, som genomgåtts vid undervisningen i tyska språket; satsbildningsöfningar; rättskrifning. (Öberg).

Tyska språket (6 t.): paradigmen för substantiv, adjektiv, räkneord, personliga, possessiva och demonstrativa pronomen, hjelpverb och regelbundna svaga verb i indikativ jemte 30 stycken i Calwagens elementarbok; öfningar i särskiljandet af ordklasserna och af den enkla satsens delar under jemförelse med modersmålet. (Öberg).

Matematik (4 t.): aritmetik, de fyra räknesätten i hela tal; af decimalbråk addition, subtraktion, multiplikation med helt tals multiplikator och division med helt tals divisor; tillämpning på de dekadiska sorterna samt på tid- och stycketalsräkning; hufvudräkning. (Pettersson).

Naturlära (2 t.): menniskokroppen; de vigtigaste af växtens organ efter omkring 8 allmänna lefvande växter. (Pettersson).

Historie och geografi (4 t.): historie, fäderneslandets till Gustaf Vasa; geografi, öfversigt af verldsdelarnas fysiska geografi; Sveriges, Norges, Danmarks och Rysslands fysiska och politiska geografi. (Öberg).

Klass 2.

Kristendom (3 t.): biblisk historie, berättelser ur nya testamentet med begagnande derjemte af V. Vogts lärobok; Palestinas geografi; katekes, andra hufvudstycket; valda psalmer. (Svenson).

Modersmålet (6 t.): läsning och förklaring af Robinson Crusoe, valda stycken ur Törnebladhs och Ekmarks läseböcker samt öfningar att med egna ord återgifva innehållet af det lästa; utanläsning af poetiska stycken i Läsebok för folkskolan; af språkläran (1 t.) hufvudsakligen samma delar, som genomgåtts i tyska språket; satsbildningsöfningar; rättskrifningsöfningar (2 t.) (Svenson).

Tyska (7 t.): fortsatt läsning af Calwagens elementarbok för inöfning af återstående pronomen, de svaga verbens återstående former samt starka verb, prepositionerna, särskiljande af ordklasserna och den enkla satsens delar samt de lättare formerna af den sammansatta; öfversättning af »Andra kursens» stycken samt de sex första sidorna af »Andra afdelningen» af elementarboken; skriföfningar på lärorummet. (Svenson).

Matematik (5 t.): aritmetik, läran om decimalbråk med tillhörande räkneöfningar samt tillämpning på de dekadiska sorterna (metersystemet) och af de icke-dekadiska på tid- och stycketalsräkning; inledning till läran om vanliga bråk till och med förkortning; geometri, åskådningsöfningar med afseende på ytor, linier, plana figurer och plana vinklar. (Pettersson).

Naturlära (2 t.): genomgång och repetition af vertebrattyperna i Almquist-Lagerstedts lärobok; de vigtigaste af växtens yttre organ efter 12 lefvande växter; en exkursion. (Svenson).

Historie och geografi (5 t.): historie, fäderneslandets från och med Gustaf Vasa till och med Karl XII; geografi, Europas fysiska och politiska från och med Rysslands fortsatt och afslutad. (Lundgren).

Klass 3.

Kristendom (3 t.): biblisk historie, repetition af berättelser ur gamla och nya testamentet med begagnande af V. Vogts lärobok; bibelläsning; katekes, 3:e, 4:e och 5:e hufvudstyckena; valda psalmer. (Öberg).

Modersmålet (6 t.): läsning och förklaring af Fänrik Ståls sägner samt Spilhammars Historiska läsebok, 1:a delen; öfningar att med egna ord återgifva innehållet af lästa berättelser; utanläsning af poetiska stycken; formläran samt det vigtigaste af den allmänna satsläran och interpunktionsläran i förening med satsupplösnings- och satsbildningsöfningar; rättskrifningslära och rättskrifning efter diktamen; skriftliga öfversättningar från tyska språket. (Lalin).

Tyska (7 t.): grammatik, formläran; extemporalier; öfversättning, 2:a afdelningen från och med 12:e stycket i Calwagens elementarbok; skrifning på lärorummet. (Lalin).

Matematik (5 t.): aritmetik, räkning med decimalbråk afslutad; de fyra räknesätten med allmänna bråk; regula de tri; geometri, definitioner, postulat, axiom och satserna 1—20 af Euklides' 1:a bok. (Österberg).

Naturlära (2 t.): typerna för de evertebrerade djuren i Almquist-Lagerstedts lärobok; repetition af menniskokroppen; undersökning och examinering af lefvande växter med afseende hufvudsakligen fästadt på ökad kännedom om växtens yttre organ; läran om de fanerogama växternas yttre organ enligt Almquist-Lagerstedts lärobok; exkursioner. (Lalin).

Historie och geografi (5 t.): fäderneslandets historie afslutad jemte repetition från nyare tidens början; de allmännaste grunddragen af de främmande verldsdelarnas fysiska och politiska geografi jemte repetition af större delen af Europas geografi. (Lundgren).

Klass 4.

Kristendom (2 t.): öfversigt af gamla testamentets böcker; läsning af Mattei evangelium; katekes, 1:a och 2:a hufvudstyckena repeterade. (Öberg).

Modersmålet (4 t.): välläsning, stycken af svensk litteratur jemte underrättelser om författarna och nödiga upplysningar ur versläran; öfningar i att muntligt återgifva lästa styckens innehåll; rättskrifningsöfningar; sats- och interpunktionsöfningar i förbindelse med de muntliga och skriftliga öfningarna; hvarannan vecka under lärotimmarna en öfversättning från tyska språket eller en sjelfständig uppsats öfver ett lättare ämne. (Lundgren).

Tyska (5 t.): grammatik, repetition af formläran; det vigtigaste af syntaxen jemte extemporalier ur Calwagens extemporaliebok; öfversättning, 23 sidor i Calwagens läsebok; kursiv läsning; ett hemtema hvarannan vecka. (Lalin).

Engelska (5 t.): grunddragen af uttalsläran muntligt meddelade; de 20 första öfningarna för muntlig och skriftlig öfversättning till engelska i Calwagens lärobok jemte motsvarande delar af formläran; öfversättning, 20 sidor i Calwagens läsebok; smärre delar af texten eller fritt valda småstycken lästa utantill. (Klint).

Matematik (5 t.): aritmetik (1 t.). reduktioner mellan hittills begagnade och metriska sorter, enkel och sammansatt regula de tri samt intresseräkning; algebra (2 t.), till och med bråks förkortning; geometri (2 t.), Euklides' elementa, *1:* 21—48, *2:* 1—7, 9—14. (Kellberg).

Geometrisk teckning (1 t.): se nedan mom. 7. (Pettersson).

Naturlära (3 t.): fysik, inledande kurs, samt kemi, allt enligt Almquists lärobok; naturhistorie (1 t.), växtexaminering efter flora; öfversigt af märkligare växter; sexualsystemet; repetition af växttyperna och organläran; exkursioner. (Pettersson).

Historie och geografi (5 t.): historie, allmänna historien till nyare tiden; geografi, Europas efter en utförligare plan. (Lundgren).

Klass 5.

Kristendom (2 t.): läsning ur gamla och nya testamentets böcker jemte underrättelser om deras författare; läsning af Mattei evangelium; Palestinas geografi; katekes, 3—5 hufvudstyckena repeterade. (Öberg).

Modersmålet (3 t.): läsning, Elgskyttarne af Runeberg, Fritiofs saga af Tegnér, valda stycken ur Fältskärns berättelser af Topelius; öfning att muntligt återgifva innehållet af det lästa; utanläsning af poetiska stycken (valda af lärjungarna ur det lästa); redogörelse för versbyggnaden i de lästa styckena; sats- och interpunktionslära i form af analys af gifna meningar; repetition af grammatiken; rättskrifning efter diktamen; på tid utom lärotimmarna, hvarannan vecka, en uppsats eller öfversättning. (Pettersson).

Tyska (4 t.): grammatik, repetition af formlära och syntax med extemporalier; öfversättning, 30 sidor i Calwagens läsebok; dessutom 15 sidor extemporerad öfversättning ur samma bok; vokabelläsning och talöfningar efter Th. Schoug, Tyska ord och samtal; ett hemtema hvarannan vecka. (Hagelin).

Engelska (4 t.): grammatik, formläran repeterad och det vigtigaste af syntaxen till adverbet; skriföfningar på svarta taflan till de genomgångna delarna af syntaxen; öfversättning, 25 sid., delvis af 1:sta, hufvudsakligen af 2:dra afdelningen i Moréns läsebok; vokabler, öfver följande begreppsgrupper: kroppsdelarna, kläderna, bostaden och möblerna, slägtskap, födoämnena, tiden, namn på djur och växter. (Hagelin).

Franska (4 t.): grammatik, det vigtigaste af uttalsläran och formläran till och med regelbundna verb; muntliga och skriftliga öfningar till 60:e lektionen; öfversättning af lektionernas öfningsstycken samt några sammanhängande stycken i slutet af boken; vokabler; allt efter Elmqvists språklära. (Klint).

Matematik (5 t.): aritmetik, intresse- och bolagsräkning; repetition af bråk; algebra, de 4 räknesätten i bråk, eqvationer af 1:a graden med *en* obekant, problem; geometri, 3:e och 4:e böckerna af Euklides jemte repetition från och med den 1:a. (Kellberg).

Naturlära (3 t.): astronomi och geologi (1 t.) enligt Almquists Naturkunnighet, 2:a delen, och med begagnande af Sohlbergs himmelsglob; naturhistorie (2 t.), öfversigt öfver djurriket, repetition af sexualsystemet och organläran (enligt Almquist-Lagerstedts lärobok); undersökning och bestämning af lefvande växter; exkursioner. (Pettersson).

Historie och geografi (4 t.): historie, den allmänna afslutad (från nyare tidens början till 1815) och repeterad; fäderneslandets från Gustaf Vasa repeterad; geografi, de främmande verldsdelarna. (Lundgren).

Klass 6: 1.

Kristendom (2 t.): bibelläsning, Johannes' evangelium, kap. 7—10; kyrkohistorie från början till reformationen, efter Nissens lärobok. (A. Hildebrand).

Modersmålet: läsning, Fältskärns berättelser af Z. Topelius, del I; Tegnérs Svea; Hedbergs Bröllopet på Ulfåsa, delvis (6: 1 a och c); Snoilsky, Hvita frun; verslära, satsläre- och interpunktionsöfningar; föredrag, delvis i sammanhang med läsningen; på tid utom lärotimmarna en skriftlig uppsats hvarannan vecka. (Hagelin 6: 1 a, Almquist 6: 1 b, Österberg 6: 1 c).

Tyska: grammatik, repetition under genomgåendet af temata; öfversättning, Benedix, »Das Lügen», Schiller, »Wilhelm Tell», Riehl, »Burg Neideck» (6: 1 c); talöfningar och utanläsning, dels i sammanhang med det lästa, dels efter Calwagen (6: 1 b och c) eller Th. Schoug; ett tema hvarannan vecka (de flesta hemma). (Hagelin 6: 1 a, Heijkenskjöld 6: 1 b, Philp 6: 1 c).

Engelska (3 t.): grammatik, syntaxen utom kasus- och prepositionsläran; oregelbundna verben fullständigt repeterade (6: 1 c); skriftliga och muntliga extemporalier efter Calwagen; skrifning på svarta taflan af 12 »Stycken till skriftlig öfversättning» i samma författares öfversättningsöfningar; öfversättning, Moréns läsebok, andra afdelningen, omkring 50 sidor; ett hemtema i månaden. (Klint 6: 1 a och b, Sturzen-Becker 6: 1 c).

Franska (4 t.): grammatik, pronomen till de obestämda, regelbundna verb (i 6: 1 a och c äfven oregelbundna verb); lektionerna 61—112 efter Ploetz-Elmqvists Språklära för nybegynnare, skriftligt och muntligt genomgångna, jemte vokabelläsning; öfversättning, Histoire d'un Conscrit de 1813 af Erckmann-Chatrian, omkring 20 sidor; utanläsning af några smärre sammanhängande stycken. (Hagelin 6: 1 a, Heijkenskjöld 6: 1 b, Philp 6: 1 c).

Matematik (7 t.): algebra, Hultmans proportionslära, eqvationer af första graden med en och flere obekanta jemte problem, läran om negativa tal, repetition; geometri, repetition af Euklides 3 första böcker jemte problemlösning; Hellgren, Euklides 6:te bok, till läran om likställighet, § 64; repetition; på tid utom lärotimmarna en uppsats i månaden. (Balke 6: 1 a, Kellberg 6: 1 b och c).

Naturvetenskap (6 t.): naturhistorie (1 t.), de sympetala hufvudfamiljerna samt inledningsvis fam. Ranunculaceæ och Rosaceæ; af morfologien läran om knopp och skott, frukt och frö; exkursioner (Lalin 6: 1 a och c, Almquist 6: 1 b); fysik (3 t.), statik med försök och problemlösning; repetition (Balke 6: 1 a och c, Löfgren 6: 1 b); kemi (2 t.), Almquist-Nordenstam, kurs af kemiska försök; Berwalds kemi t. o. m. svafvel — i 6: 1 a och c äfven saltbildarna — (Balke 6: 1 a och c, Almquist 6: 1 b).

Historie och geografi (3 t.): historie, fäderneslandets från och med Gustaf I till och med Karl IX; allmän, nyare tidens historie, första perioden; geografi, Sveriges, Norges, Danmarks, Finlands och Rysslands i utförligare framställning — i 6: 1 b endast Sveriges, Norges och Danmarks — (E. Hildebrand 6: 1 a, Svenson (historie) och Almquist (geografi) 6: 1 b, Österberg 6: 1 c).

Klass 6: 2.

Kristendom (2 t.): bibelläsning, Johannes' evangelium, kap. 7—9; kyrkohistorie, från nyare tiden till slutet af Nissens lärobok, repetition af hela läroboken. (A. Hildebrand).

Modersmålet (2 t.): läsning, Fritiofs saga; valda sagor ur A. Bååths samling samt (6: 2 c) valda stycken ur Sturlasons konungasagor; valda stycken ur Hammerichs och Sprinchorns läseböcker i danska och norska; i sammanhang med läsningen verslära, äfvensom (6: 2 b och c) upplysningar om den nordiska mytologien; föredrag och (6: 2 a och c) diskussionsöfningar; en uppsats hvarannan vecka. (Österberg 6: 2 a, Pettersson 6: 2 b, Svenson 6: 2 c).

Tyska (2 t.): grammatik, repetition under genomgåendet af temata; öfversättning, Die Erbschaft af Gerstäcker samt Maria Stuart af Schiller; muntliga berättelser efter fritt val samt (6: 2 b och c) Calwagen, Tyskt talspråk, 57 sidor; ett hemtema hvarannan vecka. (Klint 6: 2 a, Philp 6: 2 b och c).

Engelska (3 t.): grammatik, prepositions- och kasusläran i syntaxen jemte (6: 2 c) motsvarande öfningar efter Calwagen; formläran repeterad; öfversättning och skrifning på svarta taflan af omkring 20 »Stycken till skriftlig öfversättning» i Calwagens öfversättningsöfningar; muntliga berättelser efter Calwagens talspråk eller efter fritt val (6: 2 a och b); öfversättning, valda stycken ur Sturzen-Beckers läsebok (senare kursen), 60 sidor; ett hemtema i månaden (Klint 6: 2 a och b, Sturzen-Becker 6: 2 c).

Franska (4 t.): grammatik, formlära: artikeln, substantiv, adjektiv, räkneord, pronomen, regelbundna och oregelbundna verb i utförligare framställning; syntax: tempus- och modusläran, artikeln och, i sammanhang med formläran, pronomen; öfversättning, Erckmann-Chatrian, Histoire d'un conscrit, 160 sidor; en del af öfversättningen muntligt återgifven från svenska; extemporalier och skriföfningar på lärorummet efter Philp, Franska skriföfningar och temata; talöfningar dels efter Storm, Dialogues français, hvaraf 20 sidor lästs utantill, dels i sammanhang med det lästa. (Hagelin 6: 2 a och b, Philp 6: 2 c).

Matematik (7 t.): algebra, läran om qvadratrötter; eqvationer af 2:dra graden med en och flere obekanta jemte problem; eqvationer af högre grad, som kunna lösas såsom 2:dra grads; radikaler, potenser, logaritmer; geometri, repetition af Euklides' 4:de och 6:te böcker, den senare efter Hellgren, jemte talrika öfningssatser; geometriska orter, efter Haglunds Anvisningar för lösningen af Todhunters öfningssatser till Eukli-

des; planimetri; på tid utom lärotimmarna en uppsats i månaden. (Löfgren 6: 2 a, Lindhagen 6: 2 b, v. Friesen 6: 2 c).

Naturvetenskap (6 t.): naturhistorie (1 t.), botanik, de choripetala hufvudfamiljerna (utom Umbelliferæ) samt Liliaceæ och Orchideæ; zoologi, menniskokroppen utom nervsystemet (Almquist); fysik (3 t.), värmelära, magnetism, elektrostatik och af elektrodynamiken till elektromagnetismen (Löfgren 6: 2 a, Lindhagen 6: 2 b, v. Friesen 6: 2 c); kemi (2 t.), repetition af förra årets kurs; fortgång från saltbildarna till och med alkaliska jordarternas metaller, med utelemnande af tenn, arsenik, antimon och vismut (Moll 6: 2 a och b, Svenson 6: 2 c).

Historie och geografi (3 t.): historie, svensk, tiden 1611—1718; allmän, andra perioden till den »upplysta despotismen». (Österberg 6: 2 a och c, E. Hildebrand 6: 2 b).

Klass 7: 1.

Kristendom (2 t.): dogmatik, kap. 1—6 af Norbecks lärobok. (A. Hildebrand).

Modersmålet (2 t.): diktarterna; litteraturhistorisk öfversigt till slutet af Gustavianska tidehvarfvet jemte läsning af författare i lämpliga utdrag; talöfningar och föredrag; en skriftlig uppsats hvarannan vecka. (Sturzen-Becker 7: 1 a, E. Hildebrand 7: 1 b).

Engelska (3 t.): grammatik, repetition af syntaxen (artiklarna, kasuslära, pronomen, verb, konjunktioner, adverb och prepositioner) jemte tillämpningsöfningar efter Calwagen; öfversättning, Sturzen-Beckers läsebok, senare kursen, 70 sidor; sex skrifningar på lärorummet. (Sturzen-Becker 7: 1 a, Philp 7: 1 b).

Franska (5 t.): grammatik, verbets accord och régime, infinitiv, particip, adverb och ordföljd; dessutom subjonctif i 7: 1 b; repetition af oregelbundna verb; öfversättning, Colomba af Mérimée, hela arbetet; Charles XII af Voltaire, 100 sidor i 7: 1 a, 75 sidor i 7: 1 b (kursivt); en del af öfversättningen ur Colomba (40 sidor) muntligt återgifven från svenska (7: 1 a); franska talöfningar af Storm, 25 sidor (7: 1 b); skriföfningar och extemporalier på lärorummet, efter Philp; ett hemtema hvarannan vecka. (Heijkenskjöld 7: 1 a, Philp 7: 1 b).

Matematik (7 t.): algebra, exponentialeqvationer, eqvationssystem af högre gradtal än det 1:sta, läran om serier jemte tillämpningar, roteqvationer, läran om maxima och minima, planimetriska och stereometriska räkneexempel; trigonometri; geometri, stereometri efter Guldbergs lärobok, konstruktionsproblem med algebraisk behandling, öfningssatser; på tid utom lärotimmarna en uppsats hvarannan vecka. (Balke 7: 1 a, Löfgren 7: 1 b).

Naturvetenskap (7 t.): naturhistorie (1 t.), zoologi, däggdjuren; botanik, familjerna Umbelliferæ, Gramineæ, Calamariæ och Coniferæ samt repetition af de förut lästa hufvudfamiljerna (Almquist); fysik (3 t.), elektrodynamik, akustik och af optik kap. 1, 2 och 3 (v. Friesen 7: 1 a, Moll 7: 1 b); kemi (3 t.), repetition af alkalimetallerna och alkaliska jordarternas metaller, återstående metaller från och med aluminium (Almquist 7: 1 a, Moll 7: 1 b).

Historie och geografi (3 t.): historie, fäderneslandets 1718—1818; allmän, från den »upplysta despotismen» till 1815; geografi, de förnämsta kulturländernas, fortsättning och slut (Tyskland, Österrike, Holland, Belgien, England, Frankrike, Italien, Förenta staterna). (Österberg 7: 1 a, E. Hildebrand 7: 1 b).

Klass 7: 2.

Kristendom (2 t.): dogmatik, kap. 7—11 af Norbecks lärobok samt repetition af hela läroboken; kyrkohistorie, repetition af hela läroboken. (A. Hildebrand).

Modersmålet (2 t.): läsning af svenska författare från slutet af Gustavianska perioden fram till 1840-talet (Lenngren, Franzén, Wallin, Geijer, Tegnér, Atterbom, Vitalis, Stagnelius m. fl.) jemte litteraturhistorisk öfversigt; talöfningar; en skriftlig uppsats hvarannan vecka. (A. Hildebrand 7: 2 a, E. Hildebrand 7: 2 b).

Engelska (3 t.): grammatik, repetition af formlära och syntax efter Calwagen; tillämpningsöfningar; öfversättning, Sketches af Dickens i urval; Frederic the great af Macaulay (kursivt) i 7: 2 a; Oliver Goldsmith och Bertrand Barère af Macaulay (kursivt) i 7: 2 b; ett tema i månaden på lärorummet. (Sturzen-Becker 7: 2 a, Heijkenskjöld 7: 2 b).

Franska (5 t.): grammatik, repetition af hela språkläran efter Olde; tillämpningsöfningar; öfversättning, Le roman d'un jeune homme pauvre af O. Feuillet; urval af Histoire de Charles XII af Voltaire (kursivt); urval ur Storms Franska talöfningar (7: 2 a); ett hemtema hvarannan vecka. (Sturzen-Becker 7: 2 a, Heijkenskjöld 7: 2 b).

Matematik (7 t.): algebra, repetition af kursen; trigonometri, afslutad och repeterad; geometri, af analytiska geometrien läran om de koniska sektionerna genomgången och repeterad; repetition af proportionslärans tillämpning samt stereometrien; öfningssatser; en uppsats hvarannan vecka. (Moll 7: 2 a, Lindhagen 7: 2 b).

Naturvetenskap (5 t.): naturhistorie (1 t.), zoologi, foglarna och typerna af de följande vertebraterna; i 7: 2 b dessutom kräldjur och groddjur utförligare; i 7: 2 a menniskans nervsystem; botanik, öfversigt af morfologien samt af fysiologien näringen och fortplantningen; hela den naturhistoriska kursen repeterad [i form af tentamina] (Almquist 7: 2 a, Lalin 7: 2 b); fysik (3 t.), optiken afslutad; de första elementen af läran om fasta kroppars rörelse; repetition af hela fysiken jemte problemlösning (Moll 7: 2 a, Lindhagen 7: 2 b); kemi (1 t.), repetition af hela kursen (Moll 7: 2 a, Almquist 7: 2 b).

Historie och geografi (3 t.): historie, fäderneslandets afslutad; allmän, tiden efter 1815; statskunskap, Sveriges efter Malmströms lärobok; allmän repetition. (E. Hildebrand).

Filosofisk propedevtik (2 t.): psykologi och logik efter muntligt föredrag. (Almquist).

5. Följande *ombyten af läroböcker* egde rum vid läsårets början.

I stället för Morén, Engelsk läsebok, har i 4:e klassen införts Calwagen, Engelsk elementar- och läsebok, och afsigten är, att sistnämnda bok skall användas jemväl i 5:e klassen.

Björling, Elementarlärobok i algebra, har för 4:e klassen ersatts med Haglund, Lärobok i algebra, hvilken efter hand äfven skall införas i de följande klasserna.

Widholm, Fransk språklära, har i stället för Olde, Fransk språklära, införts i nedre 6:e klassen, för att undan för undan inträda jemväl i de återstående klasserna.

6. I *välskrifning* har undervisningen meddelats särskildt åt hvar och en af de tre nedersta klasserna, nämligen för hvarje vecka 2 t. åt kl. 1, 1 t. åt kl. 2 och 1 t. åt kl. 3, eller tillsammans 4 timmar i veckan.

Öfningarna i välskrifning hafva omfattat:

i kl. 1, skrifning af större stil, efter förskrift på krittafla, hvarvid bokstäfvernas konstruktioner äfvensom särskilda öfningar för bokstäfvernas sammanskrifning genomgåtts;

öfningarna hafva tillämpats på korta enskilda ord, begynnelsebokstäfver och siffror; skrifning af tysk stil;

i kl. 2, skrifning af medelstor stil; under höstterminen, efter förskrift på krittafla af enskilda ord och begynnelsebokstäfver; under vårterminen, dels efter mindre stycken i tryckta böcker, dels öfningar, som af läraren genom handskrifven förskrift uti det begagnade öfningshäftet lemnats hvarje särskild lärjunge;

» » 3, skrifning af mindre stil; dels repetitioner af det som genomgåtts i kl. 2, dels efter tryckta böcker, hvarvid särskildt afseende gjorts vid anordningen af det skrifna.

F. Funcks »Förskrift för skolan och hemmet» har af lärjungarna under lektionerna begagnats vid mera enskilda öfningar.

Vid förskrifterna på krittafla har T. A. von Mentzers »Förskrift för elementar- och folkskolor enligt grunderna för kalligrafiska metoden» tjenat såsom hufvudsaklig ledning.

Vid öfningarna i skrifning af tysk stil hafva begagnats: Henze, »Schönschreibhefte für Schulen».

7. I *frihandsteckning* har undervisning meddelats åt hvar och en af de tre nedersta klasserna särskildt, 1 t. i veckan åt hvardera; åt hvar och en af klasserna 4 och 5 särskildt, 2 t. i veckan åt hvardera; i *geometrisk teckning,* 1 t. i veckan åt kl. 4 och 1 t. i veckan åt kl. 5; i *frihandsteckning* och *linearritning* åt hvar och en af klasserna 6: 1 a, 6: 1 b, 6: 1 c, 6: 2 a, 6: 2 b, 6: 2 c, 7: 1 a, 7: 1 b, 7: 2 a och 7: 2 b särskildt, 3 t. i veckan åt hvardera; eller tillsammans 39 timmar i veckan.

Öfningarna i *frihandsteckning* hafva omfattat:

i kl. 1, teckning efter enkla, på krittafla förtecknade rätliniga figurer (qvadrater i olika ställningar, blindram, del af ett ytmönster, grekisk korsform, 45° vinkelhake, begynnelsebokstäfverna N i blockstil och X i latinsk stil, skematisk form å ett fönster) och efter väggtaflor, upptagande figurer af nyss nämnda slag; [1])

» » 2, teckning af rätliniga figurer efter väggtaflor;

» » 3, detsamma som i kl. 2 samt krokliniga figurer, äfven efter väggtaflor;

» » 4, teckning af rät- och krokliniga figurer efter väggtaflor samt derjemte teckning i projektion på fri hand efter enklare fristående föremål; teckning efter enkla reliefornament i gips; teckning ur minnet;

» » 5, teckning af krokliniga figurer (blad- och blomformer, ellipsen, äggovalen, vasformer, ornamentsdetaljer m. m.) efter väggtaflor; dessutom teckning i projektion på fri hand efter enklare fristående föremål, teckning efter enkla reliefornament och klots samt teckning ur minnet;

» » 6: 1, teckning efter större ornamentala väggtaflor, reliefornament i gips samt fristående föremål af olika slag; samtidigt med de första öfningarna i teckning efter fristående föremål hafva grunderna för linearperspektivet genom föredrag meddelats; teckning ur minnet har äfven öfvats;

---

[1]) Flertalet teckningsöfningar i klass 1 hafva utförts på papper, hvarest medelliniernas ändpunkter funnits i tryck markerade; alldeles fritt papper har äfven begagnats. — Af de i samma klass vid höstterminens början befintliga lärjungarna hade 1 icke tecknat förut; af de öfriga hade 7 tecknat på rutadt papper, 12 på punkteradt samt 16 på fritt papper.

i kl. 6: 2, perspektivisk teckning efter fristående föremål; teckning ur minnet; öfningar i skuggors återgifvande, hvarvid olika manér i blyerts, svartkrita, med och utan stompering, användts;

» » 7: 1, hufvudsakligen samma öfningar som i närmast föregående klass; dessutom teckning med penna och tusch samt förberedande öfningar i behandling af vattenfärger;

» » 7: 2, fortsatta öfningar i perspektivisk teckning efter fristående föremål; teckning efter större reliefornament, rikare ornerade konstindustriela föremål, konserverade djur m. m., delvis med användning af svarta äfvensom färgade kritor.

Vid öfningarna i *geometrisk teckning* i klasserna 4 och 5 hafva de konstruktionsuppgifter behandlats, som förekommit i den lästa geometrikursen. [1])

Öfningarna i *linearritning* hafva omfattat:

i kl. 6: 1, uppritning af olika månghörningar, ellipser, snäcklinier, geometriska ornamentsdetaljer, ytmönster (delvis med färgläggning), skalor; textöfningar;

» » 6: 2, grunderna för projektionsritning; uppritning af plansidiga kroppar (prismor, pyramider, kors m. fl.) i olika projektioner samt uppmätning och uppritning af enkla och fristående föremål (ritsalens stolar och bord, en mindre trappstege m. m.); utbredning af plansidiga kroppars ytor; bestämmande af verkliga formen och storleken på skärningar mellan plan och plansidiga kroppar;

» » 7: 1, projektioner af solida figurer, hvilkas begränsning delvis eller helt och hållet utgöres af bugtiga ytor (cylindern, konen); cylinderns och konens plana skärningar; utbredning af bugtiga ytor;

» » 7: 2, skuggkonstruktioner: bestämmande af slag- och sjelfskuggor efter plan och plansidiga kroppar, på plana ytor; bestämmande af slagskuggor af rotationskroppar; uppritning af föremål i läroverkets fysikaliska samlingar.

Vid teckningsöfningarna hafva, utom de vid Sveriges allmänna undervisningsanstalter för närvarande allmänt begagnade läroböcker, plansch- och modellsamlingar, äfven användts arbeten af H. Petersen, F. Steigl, C. V. Nielsen, W. Vogel, A. Benteli, Vignola, J. Häuselmann & R. Ringer, Herdtle, F. Flinzer m. fl.

8. För undervisningen i *sång* hafva lärjungarna varit delade i tre sångklasser, den 1:a (den lägsta), 2:a och 3:e. Den 1:a har undervisats särskildt $^1/_1$ och $^1/_2$ t. i veckan, den 1:a och 2:a gemensamt $^1/_2$ t. i veckan, den 2:a särskildt $^1/_2$ t. i veckan, den 2:a och 3:e gemensamt $^2/_2$ t. i veckan, den 3:e särskildt $^2/_2$ t. i veckan [2]); tillsammans $4^1/_2$ t. i veckan. [3])

Dessa öfningar hafva omfattat:

1:s särskilda öfningar: läran om noter och pauser, förteckning, intervaller, tonträffning i de flesta dur- och moll-arter, taktslagning och enstämmig sång;

---

[1]) Undervisningen i geometrisk teckning i klasserna 4 och 5 har bestridts af läraren i geometri (se mom. 4).

[2]) Den 3:e sångklassens öfningar hafva egt rum under $^2/_1$ t. i veckan; under förra hälften af hvardera timmen har 2:a sångklassen öfvats gemensamt med den 3:e.

[3]) Dessutom har frivillig körsång öfvats af lärjungar i 6:e och 7:e klasserna under musiklärarens ledning en dag i veckan kl. 3—4 e. m.

1:s och 2:s gemensamma öfningar: koralsång;
2:s särskilda öfningar: trestämmig sång;
2:s och 3:s gemensamma öfningar: fyrstämmig körsång;
3:s särskilda öfningar: körsång.

För den förberedande undervisningen i 1:a sångklassen användes: Normal-Sångbok för svenska skolor, utgifven af Musiklärarna vid Stockholms allmänna läroverk. Stockholm 1887;

för öfningarna i tre- och fyrstämmig sång: Roselli, Från När och Fjerran. 50 fyrstämmiga sånger för elementarläroverk. Stockholm, Abr. Lundquist, 1879.

9. Redogörelse för de *gymnastiska* öfningarna under läsåret 1888—89 samt för de *militära* öfningarna under kalenderåret 1888.

A) Gymnastik- och vapenöfningar enligt Kungl. cirkuläret den 19 Juni 1866 — läsåret 1888—1889.

1. *Lärjungarnas antal och fördelning.*

Antalet lärjungar under 15 år utgjorde höstterminen 168, vårterminen 127
» » 15 år eller deröfver » 226, » 252
Summa höstterminen 394, vårterminen 379.

Tabellarisk uppgift å antalet lärjungar, som på grund af nedanstående orsaker icke deltagit i gymnastiköfningarna.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Termin och åldersgrupp.	Sjukdomar												Andra orsaker.	Summa i öfningarna icke deltagande lärj.	Hela antalet närvarande lärjungar.
	i syn- och hörselorganen.	i nerv-systemet.	i cirkulations-organen.	i andedrägts-organen.	i matsmält-ningsorganen.	i urin- och könsorganen.	i rörelse-organen.	missbildning.	bråck.	allmän svaghet.	andra sjukdomar.	Summa.			
Höstterminen 1888.															
Under 15 år	2	—	1	4	2	1	6	—	3	3	1 [1])	23	—	23	168
15 år eller deröfver	3	—	1	8	1	2	7	—	2	1	2 [1])	27	—	27	226
Summa	5	—	2	12	3	3	13	—	5	4	3	50	—	50	394
Vårterminen 1889.															
Under 15 år	—	—	1	2	—	—	3	—	3	—	3 [1])	12	—	12	127
15 år eller deröfver	4	—	1	10	2	2	10	—	3	—	2 [1])	34	47 [2])	81	252
Summa	4	—	2	12	2	2	13	—	6	—	5	46	47	93	379

[1]) Anemi.
[2]) Nattvardsläsning.

Anm. Såsom »under 15 år» äro upptagna för höstterminen lärjungar, som äro födda 1874 eller senare, för vårterminen de, som äro födda 1875 eller senare; såsom »15 år eller deröfver» för höstterminen de, som äro födda 1873 eller tidigare, för vårterminen de, som äro födda 1874 eller tidigare.

Lärjungarna hafva under båda terminerna undervisats på 3 afdelningar, af hvilka

en omfattat klass 7: 2,	innehållande höstterminen 44,	vårterminen 39,
en » » 7: 1 och 6,	» » 152,	» 108,
en » de 5 lägsta klasserna,	» » 148,	» 139,

Summa i öfningarna deltagande höstterminen 344, vårterminen 286.

2. *Öfningstider.*

a) Gymnastik *med* och *utan* redskap har omvexlat under lektionerna i öfverensstämmelse med föreskrifterna i flottans gymnastikreglemente, hvars tabeller i tillämpliga delar följts.

b) Fria lekar hafva öfvats ute på skolgården under Maj månad.

c) Sabelhuggning har under båda terminerna öfvats med klass 7: 2; florettfäktning har, likaledes under båda terminerna, förekommit i klasserna 7: 1 och 6 sålunda, att densamma ingått i gymnastiklektionen såsom ett särskildt rörelsehvarf.

Gymnastiklektionerna hafva fortgått hela läseterminerna.

De i gymnastiken deltagande lärjungarna hafva deri öfvats, den 2:a gymnastikafdelningen (klass. 6 och 7: 1) måndag, tisdag, torsdag och fredag kl. 11—12 f. m.; den 1:a (klass. 1—5) måndag kl. 10—$^1/_2$11 (rotmästarna), tisdag, onsdag, fredag och lördag kl. 10—$^3/_4$11 f. m.; i *fäktning* har klass 7: 2 öfvats onsdagar och lördagar kl. 11—12 f. m.

Gymnastiklektionerna hafva varit instälda:

under höstterminen:

1:a gymnastikafdelningen, dels en dag för lokalens reparation, dels en dag då läraren varit sjuk, dels 2 dagar, då den öfriga undervisningen för hithörande klasser varit instäld, dels 13 dagar i början och slutet af terminen för pröfningar och mönstringar;

för *2:a gymnastikafdelningen*, dels 18 dagar i början af terminen för de militära öfningarna, dels 4 dagar för skrifningar på lärorummet, dels 4 dagar i slutet af terminen för mönstringar och profskrifningar;

för *3:e gymnastikafdelningen*, dels 9 dagar i början af terminen för de militära öfningarna, dels 1 dag, då den öfriga undervisningen för hithörande klasser varit instäld, dels 1 dag för profskrifning, dels 2 dagar i slutet af terminen för profskrifning och mönstring;

under vårterminen:

för *1:a gymnastikafdelningen*, dels 12 dagar i början och slutet af terminen för mönstringar och examen, dels 1 dag för lokalens rengöring, dels 2 dagar, då den öfriga undervisningen för hithörande klasser varit instäld;

för *2:a gymnastikafdelningen*, dels 6 dagar i början af terminen för profskrifningar och mönstringar, dels 17 dagar i slutet af terminen för militäröfningar, mönstringar och pröfningar, dels 2 dagar för skrifning;

för *3:e gymnastikafdelningen*, dels 2 dagar i början af terminen för skrifning och mönstring, dels 7 dagar i slutet af terminen under veckorna närmast före studentexamen, dels 1 dag, då den öfriga undervisningen för hithörande klasser varit instäld, dels 1 dag för skrifning, dels 1 dag, då läraren varit sjuk.

3. *Öfningarnas inflytande.*

Härom är för denna gång intet särskildt att anföra.

4. *Extra lärare.*

Löjtnanten vid Kungl. Vermlands fältjägarekår Otto Cronhielm har varit anstäld såsom biträdande gymnastiklärare och har under hela läsåret biträdt med ledningen af fäktlektionerna med 2:a gymnastikafdelningen.

B) De utsträckta militäröfningar, som genom Kungl. cirkuläret den 23 Mars 1870 blifvit anbefalda, kalenderåret 1888.

Vårterminen 1888.

a) Öfningarna började den 2 och slutade den 26 Maj; de fortgingo således i tre och en half veckor. De inställdes dagen efter en utmarsch.

b) De leddes af Löjtnanten vid Kungl. Andra lifgardet C. Breitholtz i egenskap af till läroverket kommenderad officer.

c) Till öfningarna användes 1 timme dagligen.

En dag företogs utmarsch (kl. 8,30 f. m.—3,30 e. m.), i förening med Södra latinläroverkets lärjungar, till Ulriksdal.

d) Antalet i militäröfningarna deltagande lärjungar har utgjort inalles 131, på följande sätt fördelade:

klass 7: 1	46	
» 6: 2	38	
» 6: 1	27	111
» 5		20
	Summa	131.

e) De dagliga exercisöfningarna, hvilka egde rum å Maria folkskolas gård, omfattade rekrytskola, befälsöfningar (2 dagar) och kompanimanöver.

Höstterminen 1888.

a) Öfningarna började den 7 och slutade den 29 September; de fortgingo således 3 veckor och 2 dagar.

b) Öfningarna hafva varit ledda af Löjtnanten vid Kungl. Andra lifgardet C. O. L. Groth, som dertill blifvit i vederbörlig ordning kommenderad.

c) Exercis har egt rum 3 timmar dagligen eller 18 timmar i veckan. Under pågående exercis hafva målskjutningsöfningarna, med efter hand uttagna afdelningar, försiggått, hvilken anordning möjliggjorts derigenom, att Södra latinläroverkets militärinstruktörer, Löjtnanten vid Kungl. Nerikes regemente E. A. D. Wistrand och Underlöjtnanten vid Kungl. Kalmar regemente A. Meyerson, ledt sistnämnda öfningar jemväl med Realläroverkets ungdom. Skarpskjutningen har inalles under hela öfningstiden upptagit 15 t:r, skjutningen med salongsgevär 24 t:r; summa 39 t:r.

d) Antalet i öfningarna deltagande lärjungar har utgjort 167, på följande sätt fördelade:

klass 7: 2	37
» 7: 1	40
» 6: 2	37
» 6: 1	53
Summa	167.

Öfre 7:de klassens lärjungar hafva deltagit i samtliga de militära öfningarna. Deremot hafva inga lärjungar ur klasser lägre än den 6:te i öfningarna deltagit.

e) Under den tid de militära öfningarna pågått har gymnastiklärarens tjenstgöring minskats med 6 timmar i veckan eller tillsammans 20 t:r.

f) Exercisen har egt rum å Maria folkskolas gård, och hafva Realläroverkets lärjungar öfvats samtidigt och gemensamt med Södra latinläroverkets. Under öfningarna hafva genomgåtts rekrytskolan och kompaniets manöver i sluten ordning enligt gällande exercisreglemente, fullständigt. — Lördagen den 22 September företogs en utmarsch till Karlberg i förening med exercisöfningar.

Målskjutningarna hafva egt rum, skarpskjutningen med klass 7: 2 å skarpskyttarnas bana å Kungsholmen och salongsskjutningen å en af Stockholms stad för ändamålet upplåten plats vid stora repslagarbanan vid Zinkensdam. De i skarpskjutningen deltagande hafva skjutit 50 skott hvar; de i salongsskjutningen deltagande åter 80 skott hvar och en.

Såsom inspektör af öfningarna har tjenstgjort Majoren vid K. Svea lifgardet H. Gyllenram.

Lärjungarna hafva under hela öfningstiden uppfört sig synnerligen väl samt med stort intresse omfattat öfningarna.

Kort efter nästlidna läsårs slut lemnade Öfverståthållaren, Friherre *C. G. af Ugglas* sitt embete och afgick i följd häraf samtidigt från ordförandeplatsen inom Kungl. direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk. Den tid, under hvilken Frih. af Ugglas verkat på sin framstående plats, 1874—1888, har varit af den största betydelse för Stockholms utveckling i allmänhet, och särskildt i de under Direktionen lydande allmänna läroverkens historia kommer den att utmärka sig för många vigtiga förändringar. Den grundtanke, som tillförene för organisationen af dessa läroverk varit bestämmande — många lägre läroverk i de olika stadsdelarna och ett centralt gymnasium såsom öfverbyggnad på dem alla — har blifvit öfvergifven, och man har öfvergått till ett nytt system: ett flertal fullständiga högre läroverk, samt dessutom ett tillräckligt antal lägre läroverk för att täcka det på det nedre stadiet alltid mera utsträckta behofvet af undervisning. Icke mindre än tre högre allmänna läroverk hafva sålunda under den ifrågavarande tidsperioden blifvit organiserade, hvarvid Gymnasium, två af de femklassiga och samtliga tvåklassiga läroverk åtminstone i sina gamla former upphört. Men det är icke endast i nu nämnda hänseende som stora omskapningar egt rum. Läroverkens ökade omfattning har nödvändiggjort nya och utvidgade lokaler. För ett femklassigt och ett högre läroverk hafva nya hus blifvit uppförda, för ett femklassigt har lokalen i betydande mån blifvit utvidgad, för ännu två högre läroverk hafva nya hus blifvit beslutade och anslag till husens uppförande beviljade — i sanning storartade framsteg. Vid allt detta utvecklingsarbete har Frih. af Ugglas med största välvilja, omtanke och nit samt öppen blick för tidens kraf sökt i egenskap både af Öfverståthållare och Ordförande i Direktionen befrämja en snar och ändamålsenlig lösning af förekommande frågor. Då Realläroverket, som just i sammanhang med den här omförmälta ombildningen af Stockholmsläroverken blifvit inrättadt, under dessa sina första år, särskildt i de stora svårigheter, hvilka måst häfvas, innan frågan om dess lokal kommit till slutligt afgörande, städse haft att påräkna ett säkert stöd uti Eforalstyrelsens nu af-

gångna ordförande, hvilken ock i de pedagogiska frågor, som äro af särskild betydelse för ett realläroverk, alltid visat en från fördomar frigjord uppfattning, är det mig en kär pligt att här offentligen till Friherre af Ugglas uttala ett vördsamt tack för den vakna och väckande omvårdnad han under sin embetstid egnat Stockholms Realläroverk.

Efter Friherre af Ugglas har Öfverståthållaren Friherre *C. G. A. Tamm* i kraft af sitt embete inträdt såsom Direktionens ordförande.

Då Direktionen för omkring 9 år sedan vid uppkommen ledighet till Realläroverkets Inspektor utsåg Kungl. vetenskapsakademiens sekreterare, Professorn *D. G. Lindhagen*, lemnade den detta förtroendeuppdrag åt en person, som under mångahanda värf och särskildt såsom mångårig och verksam ledamot af Direktionen förvärfvat sig en omfattande kännedom om vårt skolväsende och ett lefvande intresse för våra läroverk. Äfven i ett annat hänseende var han rätte mannen. För att man skall kunna anse tillvaron af ett högre realläroverk berättigad, är det en nödvändig förutsättning, att man utgår från den uppfattningen af undervisningsfrågan, att högre allmänbildning kan förvärfvas *utan* studium af de klassiska språken. Men detta är ännu blott en förutsättning för att man skall kunna *tolerera* den högre realundervisningen. Om man derutöfver skall kunna anse, att denna undervisning bör uppmuntras och understödjas, samt att dess utveckling bör på allt sätt främjas och hindren härför undanrödjas, då måste man tillika hysa den öfvertygelsen, att den *rätta* vägen till den högre bildningen allt mera drager sig öfver studiet af de moderna språken och de reala läroämnena. Det var väl bekant, att Professor Lindhagen tillhörde den sidan af de för den högre undervisningen intresserade, der den högre reala undervisningens både berättigande och omfattande betydelse starkt betonades, och mera än en gång har han offentligen framhållit det betänkliga i att låta konstlade hinder för dess utveckling qvarstå samt den oafvisliga nödvändigheten att kraftigt befordra denna undervisning. Under den tid, han varit fästad vid Stockholms Realläroverk, har han ock, i hvad på honom ankommit, sökt med kraft, men jemväl med takt och klokhet, främja dess intressen, och vid behandlingen af frågor, som för Realläroverket varit betydelsefulla, har han städse varit ledd af en upplyst öfvertygelse om hvad för dess sanna bästa varit mest gagneligt. Då Professor Lindhagen nu, i sammanhang med sin afgång från ledamotskapet i Direktionen, äfven lemnat sin plats såsom Inspektor vid Realläroverket, tillhör det mig att å läroverkets vägnar till honom framföra uttrycken af erkänsla och tacksamhet för den välvilja och det varma intresse, hvarmed han omfattat läroverkets angelägenheter och verkat för framgång i dess sträfvanden.

Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk har efter Professor Lindhagen till Inspektor för Stockholms Realläroverk den 12 sistlidne Oktober utsett Justitierådet, J. D., *C. G. Hammarskjöld*.

B. Lärarna.

10. Under höstterminen hafva lärarna haft följande *tjenstedåliggandena:*

Rektor *S. von Friesen:* matematik 7 t:r i 6: 2 c; fysik 3 t:r i 6: 2 c och 3 t:r i 7: 1 a 13 t:r
dessutom de matematiska uppsatserna i 6: 2 c.

Lektor *E. Hildebrand:* modersmålet 2 t:r i 7: 1 b och 2 t:r i 7: 2 b; historie och geografi 3 t:r i 6: 1 a, 3 t:r i 6: 2 b, 3 t:r i 7: 1 b, 3 t:r i 7: 2 a och 3 t:r i 7: 2 b 19 »
dessutom de svenska uppsatserna i 7: 1 b och 7: 2 b samt klassföreståndareskapet i 7: 1 b.

» *V. Sturzen-Becker:* modersmålet 2 t:r i 7: 1 a; engelska 3 t:r i 6: 1 c, 3 t:r i 6: 2 c, 3 t:r i 7: 1 a och 3 t:r i 7: 2 a; franska 5 t:r i 7: 2 a .... 19 »
dessutom de svenska uppsatserna i 7: 1 a, de engelska i 6: 1 c och 6: 2 c, de franska i 7: 2 a samt klassföreståndareskapet i 7: 1 a.

» *S. Almquist:* modersmålet 2 t:r i 6: 1 b; naturhistorie 1 t:e i 6: 1 b, 1 t:e i 6: 2 a, 1 t:e i 6: 2 b, 1 t:e i 6: 2 c, 1 t:e i 7: 1 a, 1 t:e i 7: 1 b och 1 t:e i 7: 2 a; kemi 2 t:r i 6: 1 b, 3 t:r i 7: 1 a och 1 t:e i 7: 2 b; geografi 1 t:e i 6: 1 b; filosofi 2 t:r i 7: 2 a och 2 t:r i 7: 2 b .... 20 »
dessutom de svenska uppsatserna i 6: 1 b samt klassföreståndareskapet i 6: 1 b.

v. Lektor *T. F. Löfgren:* matematik 7 t:r i 6: 2 a och 7 t:r i 7: 1 b; fysik 3 t:r i 6: 1 b och 3 t:r i 6: 2 a .... 20 »
dessutom de matematiska uppsatserna i 6: 2 a och 7: 1 b samt klassföreståndareskapet i 6: 2 a.

e. o. Lektor *Hj. Heijkenskjöld:* tyska 2 t:r i 6: 1 b; engelska 3 t:r i 7: 2 b; franska 4 t:r i 6: 1 b, 5 t:r i 7: 1 a och 5 t:r i 7: 2 b .... 19 »
dessutom de tyska skrifningarna i 6: 1 b, de franska i 7: 1 a och 7: 2 b samt klassföreståndareskapet i 7: 2 b.

» *T. Moll:* matematik 7 t:r i 7: 2 a; fysik 3 t:r i 7: 1 b och 3 t:r i 7: 2 a; kemi 2 t:r i 6: 2 a, 2 t:r i 6: 2 b, 3 t:r i 7: 1 b och 1 t:e i 7: 2 a .... 21 »
dessutom de matematiska uppsatserna i 7: 2 a samt klassföreståndareskapet i 7: 2 a.

» *A. Lindhagen:* matematik 7 t:r i 6: 2 b och 7 t:r i 7: 2 b; fysik 3 t:r i 6: 2 b och 3 t:r i 7: 2 b .... 20 »
dessutom de matematiska uppsatserna i 6: 2 b och 7: 2 b samt klassföreståndareskapet i 6: 2 b.

» *E. Österberg:* modersmålet 2 t:r i 6: 1 c och 2 t:r i 6: 2 a; matematik 5 t:r i 3; historie och geografi 3 t:r i 6: 1 c, 3 t:r i 6: 2 a, 3 t:r i 6: 2 c och 3 t:r i 7: 1 a 21 »
dessutom de svenska uppsatserna i 6: 1 c och 6: 2 a samt klassföreståndareskapet i 6: 1 c.

Adjunkt *J. E. Lundgren:* modersmålet 4 t:r i 4; historie och geografi 5 t:r i 2, 5 t:r i 3, 5 t:r i 4 och 4 t:r i 5 .... 23 »
dessutom de svenska uppsatserna i 4.

» *C. I. Lalin:* modersmålet 6 t:r i 3; tyska 7 t:r i 3 och 5 t:r i 4; naturlära 2 t:r i 3; naturhistorie 1 t:e i 6: 1 a, 1 t:e i 6: 1 c och 1 t:e i 7: 2 b .... 23 »
dessutom de tyska skrifningarna i 4 samt klassföreståndareskapet i 3.

Adjunkt *A. H. Klint:* tyska 2 t:r i 6: 2 a; engelska 5 t:r i 4, 3 t:r i 6: 1 a, 3 t:r i 6: 1 b, 3 t:r i 6: 2 a och 3 t:r i 6: 2 b; franska 4 t:r i 5 .... 23 t:r
dessutom de tyska skrifningarna i 6: 2 a samt de engelska i 6: 1 a, 6: 1 b, 6: 2 a och 6: 2 b.

» *C. R. Kellberg:* matematik 5 t:r i 4, 5 t:r i 5, 7 t:r i 6: 1 b och 7 t:r i 6: 1 c 24 »
dessutom de matematiska uppsatserna i 6: 1 b och 6: 1 c samt klassföreståndareskapet i 4.

» *H. W. Philp:* tyska 2 t:r i 6: 1 c, 2 t:r i 6: 2 b och 2 t:r i 6: 2 c; engelska 3 t:r i 7: 1 b; franska 4 t:r i 6: 1 c, 4 t:r i 6: 2 c och 5 t:r i 7: 1 b .... 22 »
dessutom de tyska skrifningarna i 6: 1 c, 6: 2 b och 6: 2 c, de franska i 7: 1 b samt klassföreståndareskapet i 6: 2 c.

» *A. Hildebrand:* kristendom 2 t:r i 6: 1 a, 2 t:r i 6: 1 b, 2 t:r i 6: 1 c, 2 t:r i 6: 2 c, 2 t:r i 6: 2 b, 2 t:r i 6: 2 c, 2 t:r i 7: 1 a, 2 t:r i 7: 1 b, 2 t:r i 7: 2 a och 2 t:r i 7: 2 b; modersmålet 2 t:r i 7: 2 a .... 22 »
dessutom de svenska uppsatserna i 7: 2 a samt ledningen af de gemensamma morgonbönerna.

v. Adjunkt *M. F. Öberg:* kristendom 3 t:r i 1, 3 t:r i 3, 2 t:r i 4 och 2 t:r i 5; modersmålet 5 t:r i 1; tyska 6 t:r i 1; historie och geografi 4 t:r i 1 .... 25 »
dessutom klassföreståndareskapet i 1.

Extra läraren *L. V. Svenson:* kristendom 3 t:r i 2; modersmålet 6 t:r i 2 och 2 t:r i 6: 2 c; tyska 7 t:r i 2; naturlära 2 t:r i 2; kemi 2 t:r i 6: 2 c; historie 2 t:r i 6: 1 b .... 24 »
dessutom de svenska uppsatserna i 6: 2 c samt klassföreståndareskapet i 2.

» *J. M. Pettersson:* modersmålet 3 t:r i 5 och 2 t:r i 6: 2 b; matematik 4 t:r i 1, 5 t:r i 2, 1 t:e i 4 och 1 t:e i 5; naturlära 2 t:r i 1, 3 t:r i 4 och 3 t:r i 5 .... 24 »
dessutom de svenska uppsatserna i 5 och 6: 2 b samt klassföreståndareskapet i 5.

» *H. Hagelin:* modersmålet 2 t:r i 6: 1 a; tyska 4 t:r i 5, 2 t:r i 6: 1 a; engelska 4 t:r i 5; franska 4 t:r i 6: 1 a, 4 t:r i 6: 2 a och 4 t:r i 6: 2 b .... 24 »
dessutom de svenska uppsatserna i 6: 1 a samt de tyska i 5 och 6: 1 a.

» *J. O. Balke:* matematik 7 t:r i 6: 1 a och 7 t:r i 7: 1 a; fysik 3 t:r i 6: 1 a och 3 t:r i 6: 1 c; kemi 2 t:r i 6: 1 a och 2 t:r i 6: 1 c .... 24 »
dessutom de matematiska uppsatserna i 6: 1 a och 7: 1 a samt klassföreståndareskapet i 6: 1 a.

Teckningsläraren *J. Ekström:* teckning 34 t:r i 1—7: 2, med undantag af 7: 1 a; välskrifning 4 t:r i 1—3 .... 38 »

Bitr. teckningsläraren *S. Scholander:* teckning 3 t:r i 7: 1 a .... 3 »

t. f. Sångläraren *A. V. Larsson:* musikens teori och sång 4/1 t:r och 1/2 t:e .... 4 1/2 »

Gymnastikläraren *W. Åman:* gymnastik och vapenöfning 6/1 t:r, 4 st. 3/4 t:r, 1/2 t:e 9 1/2 »

Bitr. Gymnastikläraren *O. Cronhielm:* gymnastik 4/2 t:r .... 2 »

Anm. Det upptagna antalet tjenstgöringstimmar är beräknadt för vecka.

Under vårterminen har ingen förändring i lärarnas tjenstgöring egt rum.

Rektor von Friesen har dessutom under båda terminerna förestått den praktiska profårskursen samt under vårterminen handledt 2 lärarekandidater; Lektor E. Hildebrand har

under höstterminen handledt 4 och under vårterminen 2 lärarekandidater; Lektor Sturzen-Becker under vårterminen 1; Lektor Almquist under höstterminen 2 och under vårterminen 6; v. Lektor Löfgren under höstterminen 2 och under vårterminen 2; e. o. Lektor Moll under höstterminen 1 och under vårterminen 2; e. o. Lektor Lindhagen under höstterminen 1 och under vårterminen 1; Adjunkten Lalin under höstterminen 3 och under vårterminen 2; Adjunkten Kellberg under höstterminen 5 och under vårterminen 4; Adjunkten Philp under höstterminen 2 och under vårterminen 1; v. Adjunkten Öberg under höstterminen 1.

12. En lektorsbefattning, hvars innehafvare varit t. f. rektor, och en adjunktsbefattning, hvars innehafvare varit förordnad till v. lektor, hafva under hela läsåret bestridts af vikarier. Fyra extra ordinarie lektorer och fyra extra lärare hafva under båda terminerna tjenstgjort vid läroverket. De personer, som sålunda innehaft förordnanden, hafva varit följande:

under höstterminen: Adjunkten, Fil. doktor *T. F. Löfgren* såsom v. lektor;
Fil. kand. *Hj. G. E. Heijkenskjöld* såsom e. o. lektor;
Fil. dokt. *T. Moll* såsom e. o. lektor;
Fil. dokt. *C. A. Lindhagen* såsom e. o. lektor;
Fil. dokt. *E. P. V. Österberg* såsom e. o. lektor:
Fil. kand. *M. F. Öberg* såsom v. adjunkt;
Fil. kand. *L. V. Svenson* såsom extra lärare;
Fil. kand. *J. M. Pettersson* såsom extra lärare;
Fil. lic. *P. H. Hagelin* såsom extra lärare;
Fil. kand. *J. O. Balke* såsom extra lärare;

under vårterminen hafva samma personer varit till bestridande af samma befattningar förordnade.

Ornamentsbildhuggaren *S. Scholander* och Löjtnanten *O. Cronhielm* hafva under båda terminerna tjenstgjort, den förre såsom biträdande teckningslärare, den senare (till påsk) såsom biträdande gymnastiklärare.

E. o. lektor C. A. Lindhagen har från och med den 26 Mars till och med den 4 Maj på grund af sjukdom måst hafva biträde för undervisningen. Sådant har lemnats dels af två vid läroverket anstälda lärare, af hvilka den ene för en mindre del af sin undervisning i stället ersatts med Fil. dokt. *K. Beckman*, dels af Fil. kand. *H. Lundgren*.

14 b. Med afseende på anordnandet i Stockholm af den för lärarekandidater föreskrifna profårskursen har under läsåret ingen förändring skett. Enligt för hvarje termin af föreståndarna för den praktiska profårskursen uppgjord samt af Statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet godkänd fördelning af de till hufvudstaden hänvisade lärarekandidaterna hafva under höstterminen 10 och under vårterminen 9 kandidater vid Realläroverket genomgått sin kurs. Dessutom har en kandidat, som under höstterminen skolat afsluta sitt profår, men då på grund af sjukdom måste afbryta tjenstgöringen, under vårterminen här kompletterat sin kurs.

Föreståndareskapet för den teoretiska profårskursen, hvilken fortfarande är gemensam för alla lärarekandidaterna i Stockholm, har äfven under detta läsår skötts af Föreståndaren för Lyceum för flickor, Fil. dokt. *Gustaf Sjöberg*.

Rektor har äfven under detta läsår bestridt föreståndareskapet för den praktiska profårskursen vid läroverket. Af mom. 10 här ofvan synes, hvilka lärare biträdt med handledningen af lärarekandidaterna.

Under *höstterminen:*

a) afslutades profårskursen af:
Fil. kand. *O. A. Almberger* och
» » *E. A. Kock;*

b) fortsattes profårskursen af:
Fil. dokt. *G. A. Adlerz*, som den 31 Oktober på grund af sjukdom nödgades afbryta densamma;

c) påbörjades profårskursen af:
Fil. dokt. *K. A. Beckman*,
Fil. kand. *F. A. Elander*,
» » *K. A. D. Heuman*,
» » *K. A. Levin*,
» » *L. N. H. Lundgren*,
Fil. kand. *J. Malmgren* och
» » *J. V. Åkermark*.

Under *vårterminen:*

a) afslutades profårskursen af Fil. dokt. G. A. Adlerz och de sju lärarekandidater, som under höstterminen påbörjade densamma;

b) påbörjades profårskursen af:
Fil. kand. *O. G. A. Hahr* och
» » *K. G. Hillbom;* af hvilka sistnämnda Kand. Hahr den 27 April på grund af sjukdom måste afbryta tjenstgöringen.

C. Lärjungarna.

15. *Antalet närvarande lärjungar* i de särskilda klasserna under hvardera terminen synes af efterföljande tabeller, å hvilka afses förhållandet sådant det varit för höstterminen den 15 September och för vårterminen den 1 Februari. Såsom närvarande äro upptagna alla de lärjungar, som på den sålunda bestämda dagen ansetts komma att för terminen begagna sig af undervisningen vid läroverket, äfven om de af tillfälligt förhinder då icke skulle hafva varit tillstädes.

De närvarande lärjungarnas antal

Klass.	Höstterminen 1888.			Vårterminen 1889.		
	Gemensamma linien.	Reallinien.	Summa.	Gemensamma linien.	Reallinien.	Summa.
1	36	—	36	36	—	36
2	35	—	35	36	—	36
3	34	—	34	34	—	34
4	—	35	35	—	33	33
5	—	28	28	—	25	25
6: 1	—	73	73	—	72	72
6: 2	—	49	49	—	48	48
7: 1	—	54	54	—	50	50
7: 2	—	50	50	—	45	45
	105	289	394	106	273	379

Anm. Dessutom under höstterminen 1 på grund af anmäldt giltigt förfall frånvarande lärjunge i 7: 2 och 1 i 2; under vårterminen 1 i 7: 2.

19. Tabellarisk öfversigt för höstterminen öfver lärjungarnas deltagande i teckning. musik samt gymnastik och militäröfningar meddelas i tabellbilagan 1.

20. För hvarje dag hafva *hemlexor* föresatts lärjungarna

i 1 uti ett till två ämnen,
» 2 » två ämnen,
» 3 » två till tre ämnen,
» 4 » tre, minst två ämnen,
» 5 » tre ämnen,
i 6: 1 uti tre till fem ämnen,
» 6: 2 » tre till fem ämnen,
» 7: 1 » tre till fem ämnen,
» 7: 2 » fyra, högst fem, minst tre ämnen.

Hemarbetet har i allmänhet för lärjungar af medelmåttiga anlag upptagit för dag

i 1 .... $\frac{3}{4}$ t.
» 2 .... $\frac{3}{4}$ »
» 3 .... $1\frac{1}{4}$ »
» 4 .... $1\frac{3}{4}$ »
» 5 .... $3\frac{1}{4}$ »
i 6: 1 .... $4\frac{1}{4}$ t.
» 6: 2 .... $4\frac{3}{4}$ »
» 7: 1 .... $3\frac{3}{4}$ »
» 7: 2 .... 4 ».

21 a. Vid de läkarebesigtningar af lärjungarna, som företagits i början af hvardera terminen, har läkaren sökt klassificera olika *kroppskonstitutioner* under de olika rubrikerna: god, medelmåttig, svag. De resultat, som sålunda erhållits, visas af efterföljande tabell.

Klass.	Medel-ålder år.	Höstterminen 1888.				Vårterminen 1889.			
		Antal lärjungar med kroppskonstitutionen			Antal närvarande lärjungar.	Antal lärjungar med kroppskonstitutionen			Antal närvarande lärjungar.
		god.	medelmåttig.	svag.		god.	medelmåttig.	svag.	
1	10	31	5	—	36	30	6	—	36
2	11	33	2	—	35	32	4	—	36
3	12	23	11	—	34	24	10	—	34
4	$13\frac{1}{2}$	32	3	—	35	29	4	—	33
5	$14\frac{1}{2}$	26	2	—	28	25	—	—	25
6: 1	$15\frac{1}{2}$	72	1	—	73	70	2	—	72
6: 2	16	41	7	1	49	39	8	1	48
7: 1	$17\frac{1}{2}$	52	2	—	54	50	—	—	50
7: 2	$18\frac{1}{2}$	49	1	—	50	44	1	—	45
Summa		359	84	1	394	343	35	1	379

Sjukligheten bland lärjungarna har under båda terminerna varit *ringa.*

21 b. *Konfirmationsundervisning* har under detta, liksom under flere föregående år, af den här anstälda religionsläraren meddelats de lärjungar vid läroverket, hvilka dertill anmält sig. Då nämnda undervisning sålunda försiggått vid skolan, har densamma kunnat

nära ansluta sig till den öfriga religionsundervisningen härstädes, likasom det ock varit möjligt att förlägga den till sådana tider, att den i minsta mån inverkat störande på lärjungarnas skolarbete. Fortfarande har denna anordning med förtroende omfattats af lärjungarnas föräldrar och målsmän, så att af de 54 lärjungar vid läroverket, som under den gångna vintern beredts till sin första nattvardsgång, 37 härstädes erhållit sin undervisning.

22 a. Tabellarisk öfversigt för hvardera terminen under sistförflutna kalenderår öfver antalet *inom läroverket flyttade* lärjungar m. m. meddelas i tabellbilagan 2.

22 b. Tabellarisk öfversigt för hvardera terminen under sistförflutna kalenderår öfver lärjungarnas *omsättning* meddelas i tabellbilagorna 3 a och b.

23. Af de under läsåret *inskrifna* hafva förut bevistat lävoverk, nämligen senast

folkskola	29
allmänt läroverk	51
enskildt »	17
endast undervisats i hemmen	5
Summa	102.

24. Följande lärjungar aflade, efter att hafva genomgått läroverkets sjunde klass, under nästlidna kalenderår godkänd *mogenhetsexamen:*

under *vårterminen:*

Anderson, I. till Tekniska högskolan
Andersson, O. K. A. till universitetsstudier
Bäckström, R. J. till militäryrket
Carlson, S. E. till Tekniska högskolan
Evers, A. H. till landtbruk
Kellberg, E. R. till Skogsinstitutet
Lindeberg, G. E. I. till Tekniska högskolan
Norman, A. till tullverket
Palm, E. E. till militäryrket
Posse, G. E. H. till militäryrket
Smedman, K. A. till tullverket
Wallenstrand, K. A. till Tekniska högskolan;
Andersson, E. V. till tandläkaryrket
Barkman, E. V. till bankkontor
Barthelson, E. H.
Billberg, A. O. till tandläkaryrket
Funch, H. till affärsverksamhet
Johansson, J. L. till militäryrket
Lantz, G. L.
Löwen, J. O. V. till militäryrket
Petersson, H. R. L. till universitetsstudier
Svinhufvud, A. A. S. till militäryrket
Törnell, R. J. F. till Tekniska högskolan
Werner, H. F. R. till Tekniska högskolan
Widerström, K. F. till tandläkaryrket;

under *höstterminen:*

Edenberg, E. M. A:son till affärsverksamhet
Sparre, P. S. C:son till landtbruksingeniörsyrket
Ström, R. H. till militäryrket;
Norman, K. A. till militäryrket
Smitt, K. M. till universitetsstudier.

25. Utom de i närmast föregående moment upptagna hafva följande lärjungar under år 1888 *från läroverket afgått:*

a) under *vårterminen*

i 7: 1: K. G. Törnqvist till sjömansyrket
K. H. Lundin till enskilda studier;
C. H. Knochenhauer
G. V. Lagerström till kontor;
» 6: 2: A. F. E. Carlson till jernvägen
K. A. Nissen till förberedande studier för inträde vid Tekniska högskolan;
A. F. Fahlborg
K. E. Lundqvist till jernvägen
H. G. E. Nauclér till jernvägen;
E. J. Peterson till sjömansyrket
K. A. Bergvall till jernvägen;
A. E. Bovin till förberedande studier för inträde vid Tekniska högskolan
G. F. Brisman
E. H. Höglund till jernvägen
E. J. E. Jansson till sjömansyrket;
» 6: 1: A. Hallberg till kontor
K. H. R. Holmberg till Tekniska skolan
K. J. Lindahl
K. A. Printz till landtbruk
K. P. Påhlsson till handelsinstitut
J. E. Redell till ritkontor
K. F. Schmidt
A. F. Syrén för sjuklighet
H. Åkermark till Tekniska skolan;
E. G. V. Dahlheim till bryggaryrket
A. H. Klint till kontor
E. V. Lindberg
A. G. R. Lundell till förberedande studier för inträde i Tekniska högskolan
A. E. Nyh till kontor
P. F. Persson
M. T. von Post till förberedande studier för inträde i Tekniska högskolan
N. E. H. Santesson
K. M. von Rosen till enskilda studier;
K. E. Collin till kontor
i 6: 1: Å. E. A. Ekstam till kontor
E. K. A. Eneström till mekanisk verkstad
K. F. Hansson
P. H. M. Kreüger till enskildt läroverk
K. H. Lundell
K. B. V. Medin
G. A. Öfverstén till kontor;
» 5: E. G. A. Andersson till trädgårdsmästaryrket
J. L. Andersson till trädgårdsmästaryrket
T. F. Apelgren till förberedande studier för inträde i Tekniska högskolan
J. Björlin till kontor
K. I. Erikson till näringarna
G. G. Hallberg till Tekniska skolan
G. K. Norrström till sjömansyrket
K. F. Peterson
G. Wagner till landtbruk
F. R. Widerström till sockerbagaryrket;
» 4: E. Fornander till annat allmänt läroverk
T. A. Sjöberg till handelsskola
B. K. F. Thorssell
K. L. Zibell till handelsskola;
» 3: O. L. G. Engelbrecht till elektricitetsverk
G. A. Ryberg till landtbruk
G. Schantz;
» 2: A. V. Jakobsson till annat allmänt läroverk
S. L. K. Kullman till annat allmänt läroverk
G. A. Zetterberg;
» 1: R. G. V. Nilsson till annat allmänt läroverk
J. R. Regnell till annat allmänt lärov.

i 1: A. O. Rosqvist till annat allmänt lärov.
K. O. Rörström » » » »
G. J. Slöör » » » »

i 1: A. Stoehr för sjukdom
J. V. Östergaard till annat allmänt läroverk;

under *höstterminen*

i 7: 1: N. Lundgren till kontor
G. R. Norman för flyttning till utlandet;
H. A. F. Hammarlund för vistelse utomlands;
» 6: 2: E. A. Lind för flyttning till utlandet;
» 6: 1: B. R. H. Abrahamsson till kontor
O. L. Axelson till guldsmedsyrket
K. E. Dahlgren till handelsskola;
» 5: P. J. Johansson till bankkontor
E. V. Stenberg för sjukdom;

i 4: F. L. Larsson till enskilda studier
K. J. Peterson till kontor;
» 3: A. O. Arvidson
K. M. L. Öberg till annat allmänt läroverk
O. E. H. Öberg till annat allmänt läroverk;
» 2: K. E. Hellström till annat allmänt läroverk
E. G. A. Petersson †;
» 1: A. F. V. Carlson.

26. Under år 1888 hafva till lärjungarna utdelats:

stipendier till belopp af	110,00 kr.
premier till belopp af	492,80 »
Summa	602,80 kr.

27. Under hvardera terminen af läsåret 1888—89 åtnjöts *befrielse från terminsafgifter* i enlighet med nedanstående uppgift:

	Höstterminen.	Vårterminen.
befriade från afgifterna till Biblioteks- och materielkassan samt Byggnadsfonden	64	61
ej befriade från någondera afgiften	330	318
Summa närvarande lärjungar	394	379.

Afgiften till Ljus- och vedkassan har utgjort 7,00 kr. under båda terminerna och erlades under höstterminen af 393 och under vårterminen af 377 lärjungar.

D. Boksamling och undervisningsmateriel.

28. Inköpen för biblioteket hafva hufvudsakligen afsett komplettering af förut delvis bekomna arbeten samt fortsättning af tidskrifter. Bland nya arbeten, som inköpts, må nämnas Weinhold, Physikalische Demonstrationen, och Kirchhoff, Unser Wissen von der Erde, Band II (Länderkunde von Europa). T. 1, erste Hälfte.

Af den tillökning, undervisningsmaterielen under läsåret erhållit, må följande särskildt omnämnas. För *modersmålet:* 2 ex. Ekermann, Läsebok till svenska litteraturhistorien; 2 ex. Bagge, Läsebok i svensk prosa; 19 ex. Fryxells Berättelser ur svenska

historien, 1:a delen. *Fysik:* apparat för att visa vågors reflexion i öppna rör; skrifbordstelefonapparat; 2 planscher öfver telefonen; en Faure's accumulator. *Geografi*, följande kartor: H. Kiepert, Australien und Polynesien (polit.), 1886; R. Kiepert, Russland (phys.), 1888; H. Kiepert, Das Reich der Perser, 1889; J. Lundberg, Karta öfver Sveriges och Norges jernvägar, 1889. *Teckning:* 15 vasformer m. m. i rågods (skänk af Rörstrands porslinsfabrik); Petersens Tegneapparat (skänk af förf.); föremål till afteckning (klockställ, seidel, modell af Katarina kyrka m. m.), gipser, aqvareller, väggplanscher. *Gymnastik:* 30 st. nya bajonettbaljor och 22 st. nya bajonetthylsor.

E. Läroverksbyggnad och inredningsmateriel.

29. Det provisoriska läroverkshuset har icke under läsåret undergått någon förändring. Äfven under detta år har läroverket begagnat en förhyrd lärosal i huset Peder Myndes backe 3.

Likaledes har läroverket äfven detta läsår för gymnastiköfningarna varit hänvisadt till Katarina allmänna läroverks gymnastikhus vid Östgötagatan.

Om de nuvarande lokalernas stora och betänkliga brister gäller hvad förut derom upprepade gånger är i dessa årsredogörelser yttradt. Att man kan hysa berättigade förhoppningar, att läroverket inom kort skall befrias från alla nu förefintliga missförhållanden i detta hänseende, synes af den framställning angående fortgången med arbetet på den nya läroverksbyggnaden, som är lemnad i början af denna redogörelse.

En del af inredningsmaterielen blef under nästlidna sommar reparerad.

F. Ekonomiska förhållanden.

31. Tabellarisk öfversigt för kalenderåret 1888 öfver ställningen i läroverkets kassor meddelas å hosföljande tabellbilaga 4.

32. Under kalenderåret 1888 hafva, summariskt uppgifvet, utgått för underhåll och tillökning af

a) boksamlingen: 340 kronor,
b) den öfriga undervisningsmaterielen: 1 020 kronor,
c) inredningsmaterielen: 500 kronor.

G. Examina och terminsafslutningar m. m.

33 a. Under *höstterminen* förrättades härstädes afgångsexamen med 6 läroverkets egna lärjungar och 10 af Statsrådet och chefen för Kungl. ecklesiastikdepartementet hit hänvisade lärjungar från enskild undervisning.

De skriftliga examina egde rum den 16, 17, 19 och 20 November, och förklarades på grund af de dervid aflagda profven 5 af de egna lärjungarna och 8 af de öfriga berättigade att aflägga muntlig examen. Sådan hölls den 7 och 8 December, och godkändes dervid samtliga de 5 egna lärjungarna och samtliga de 8 privatisterna, nämligen:

läroverkets egna lärjungar: E. M. A:son Edenberg, P. S. C:son Sparre, R. H. Ström; K. A. Norman och K. M. Smitt; de erhöllo alla i mogenhetsbetyg *godkänd;*

lärjungar från enskild undervisning: B. H. Enberg, E. A. Forssell, E. M. H. Hedenberg, B. G. Hjärne, G. R. Liljegren, K. H. Lundin, J. A. Schwan och H. Wanberg; 2 af dem erhöllo i mogenhetsbetyg *med beröm godkänd* och de 6 öfriga *godkänd.*

Censorer voro: Professorn vid universitetet i Lund D. M. A. Möller och Adjunkten vid universitetet i Upsala P. A. Geijer.

Närvarande vittnen voro: Läroverkets inspektor, Justitierådet C. G. Hammarskjöld, Sekreteraren i K. vetenskapsakademien D. G. Lindhagen och f. d. Generalkrigskommissarien N. A. Varenius.

Innevarande *vårtermin* har afgångsexamen anstälts med 45 läroverkets egna lärjungar. Den skriftliga examen försiggick den 23, 24, 26 och 27 April; på grund af de dervid aflagda profven förklarades 43 lärjungar berättigade att aflägga muntlig examen. Denna egde rum den 17, 18 och 20 Maj, och godkändes dervid 42 lärjungar, nämligen:

läroverkets egna lärjungar: K. R. S. Ahlbaum, J. T. Almgren, S. Bengtson, P. A. Bergman, E. J. G. Creutz, G. V. Dufwa, K. O. Englund, K. V. Ericsson, G. Henriksson, K. S. V. Kuhlman, V. Lindström, S. O. K. Lundberg, K. R. Lundin, S. A. Rosborg, O. T. P. Sturzen-Becker, A. R. Wahlqvist, J. F. Werner, P. G. Widerström och A. E. Ålander; O. H. Almström, L. Bauer, J. R. Bruzelius, A. B. Claréus, A. V. Fagerström, H. O. E. Grönwall, A. T. Gustafsson, K. J. T. Halldén, E. H. Holm, K. A. Holmgren, E. V. Jansson, K. H. A. Jensen, K. A. Karlsson, A. L. Lundberg, G. H. Lundén, H. K. F. Mellbin, K. V. Nystrand, G. H. Ohlsson, K. V. N. Pettersson, E. V. Sandsjö, E. Svensson, K. A. Svensson och E. G. Tidlund; 12 af dessa erhöllo mogenhetsbetyget *med beröm godkänd,* de öfriga *godkänd.*

Censorer voro: Professorerna vid universitetet i Lund D. M. A. Möller och K. A. V. Holmgren, Professorn vid universitetet i Upsala O. J. Alin, Professorn vid Statens historiska museum G. O. A. Montelius och e. o. Professorn vid universitetet i Lund P. G. Eklund.

Närvarande vittnen voro: Läroverkets inspektor, Justitierådet C. G. Hammarskjöld, f. d. Statsrådet C. G. af Ugglas, Generaldirektören F. A. Andersson, Pastor primarius F. A. Fehr, Professorn D. G. Lindhagen, f. d. Riksarkivarien R. M. Bovallius, f. d. Generalkrigskommissarien N. A. Varenius, Kyrkoherden A. W. Staaff, Bankofullmäktigen H. R. Törnebladh och Rektorn C. W. Kastman.

33 b. Afgångsexamina från de femklassiga läroverken i hufvudstaden till 6:te klassen komma att ega rum nedanstående dagar, nämligen i:

Jakobs läroverk den 1 Juni med Lektor *Sturzen-Becker* och v. Lektor *Löfgren* såsom censorer;

Katarina läroverk den 31 Maj med Lektor *Almquist* såsom censor från Realläroverket;

Östermalms läroverk den 1 Juni med e. o. Lektor *Moll* såsom censor från Realläroverket.

34. Vid höstterminens slut anstäldes *terminsexamen* med läroverkets 5 lägsta klasser den 20 December kl. 10 f. m.—1 e. m., hvarefter läroverkets samtliga ungdom af Inspektor hemförlofvades.

Den 16 nästlidna April och den 4 innevarande månad anstäldes gymnastikuppvisningar med olika gymnastikafdelningar vid läroverket.

Innevarande termin kommer slutexamen att hållas Onsdagen den 5 Juni enligt en till denna redogörelse fogad examensordning. Samma dag kl. $^1/_2$ 2 e. m. kommer ungdomens hemförlofning att ega rum å Stora börssalen.

Till öfvervarande af denna läroverkets årshögtid inbjudas vördsamt lärjungarnas föräldrar och målsmän samt den allmänna undervisningens gynnare och vänner.

Nästkommande termin börjar *Lördagen den 31 Augusti kl. 10 f. m.*, då alla de, hvilka för *intagning* i någon af läroverkets klasser eller *flyttning* till högre klass *äro skyldiga att undergå särskild pröfning*, skola infinna sig i läroverkets lokal. *Onsdagen den 4 September kl. 10 f. m.* skola de lärjungar infinna sig, som från annat läroverk i Stockholm öfvergå till Realläroverkets nedre 6:te klass och härför ej behöfva undergå intagningsexamen. Allmänt upprop anställes *Torsdagen den 5 September kl. 1 e. m.*, då alla läroverkets lärjungar skola vara närvarande.

Stockholm i Maj 1889.

Sixten von Friesen.

Bil. 1. (Till mom. 19.)

Antal i teckning, i musik samt i gymnastik och militäröfningar undervisade lärjungar höstterminen 1888.

Afdelningar och linier.	Närvarande lärjungar.	Teckning. Lärjungar, som deltagit i obligatorisk teckning.	Musik. Lärjungar, som undervisats i musikens teori och sång.	Gymnastik- och militäröfningar. Lärjungar, som deltagit i gymnastik och vapenöfningar.	Gymnastik- och militäröfningar. Lärjungar, som deltagit i utsträckta militäröfningar.
1	36	36	35	32	—
2	35	35	34	30	—
3	34	34	22	31	—
R. 4	35	35	20	31	—
R. 5	28	28	3	24	—
R. 6: 1	73	73	1	65	53
R. 6: 2	49	49	4	41	37
R. 7: 1	54	54	9	46	40
R. 7: 2	50	50	8	44	37
S:a för Gemensamma linien	105	105	91	93	—
S:a för Reallinien	289	289	45	251	167
Summa	394	394	136	344	167

Bil. 2. (Till mom. 22 a.)

Antal inom läroverket flyttade lärjungar kalenderåret 1888.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Afdelningar och linier.	Närvarande lärj:r vid vårt:ns slut före flyttningen.	Vårterminen 1888. Lärjungar, som vid vårterminens slut flyttats till afdelningen efter att hafva tillhört närmast lägre afdelning af samma linie följande antal terminer.						Vårterminen 1888. fr. annan linie.	Höstterminen 1888. Lärjungar, som vid höstterminens början flyttats till afdelningen efter att hafva tillhört närmast lägre afdelning af samma linie följande antal terminer.						Höstterminen 1888. fr. annan linie.
		0.	1.	2.	3.	4.	5 eller flere.		0.	1.	2.	3.	4.	5 eller flere.	
1	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	34	—	—	21	—	2	—	—	—	—	3	—	—	—	—
3	34	—	—	24	—	1	—	—	—	—	4	—	2	—	—
R. 4	30	—	—	18	—	1	—	—	2	—	6	—	—	—	—
R. 5	35	—	—	16	—	5	—	—	—	—	3	—	—	—	—
R. 6: 1	70	—	2	26	—	2	—	—	1	—	3	—	—	—	—
R. 6: 2	61	—	—	35	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—
R. 7: 1	54	—	—	42	—	3	—	—	—	—	7	—	—	—	—
R. 7: 2	7	—	—	33	—	2	—	—	—	—	8	—	1	—	—
S:a för Gemensamma linien	102	—	—	45	—	3	—	—	—	—	7	—	2	—	—
S:a för Reallinien	257	—	2	170	—	13	—	—	3	—	36	—	1	—	—
Summa	359	—	2	215	—	16	—	—	3	—	43	—	3	—	—

Anm. I kol. 3 och 10 upptagas de lärjungar, som blifvit uppflyttade till afdelningen från annan afdelning å samma linie än den närmast lägre.

Bil. 3 a. (Till mom. 22 b.)

Lärjungarnas omsättning vårterminen 1888.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Afdelningar och linier.	Närvarande lärjungar i afdelningen den 1 Februari.					Lärjungar afgångna från läroverket i afdelningen			
	Qvar i afdelningen från föregående termin.	Flyttade till afdelningen på grund af beslut: vid föregående termins slut.	Flyttade till afdelningen på grund af beslut: vid vårterminens början.	Inskrifna i läroverket under terminen.	Summa.	från terminens början till och med 31 Januari.	från och med 1 Febr. till terminens slut.	under näst följande mellantermin.	Summa.
1	30	—	—	—	35	—	1	6	7
2	35	—	—	—	35	—	1	2	3
3	34	—	—	—	34	—	—	3	3
R. 4	31	—	—	—	31	—	—	4	4
R. 5	34	—	2	—	36	—	—	10	10
R. 6: 1	72 [1])	—	—	—	72	—	2	24 [3])	26
R. 6: 2	63	—	—	—	63	1 [2])	2	8	11
R. 7: 1	55	—	—	—	55	1 [2])	—	3	4
R. 7: 2	32	—	—	—	32	—	25	—	25
S:a för Gemensamma linien	104	—	—	—	104	—	2	11	13
S:a för Reallinien	287	—	2	—	289	2	29	49	80
Summa	391	—	2	—	393	2	31	60	93

Bil. 3 b. (Till mom. 22 b.)

Lärjungarnas omsättning höstterminen 1888.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Afdelningar och linier.	Närvarande lärjungar i afdelningen den 15 September.					Lärjungar afgångna från läroverket i afdelningen			
	Qvar i afdelningen från föregående termin.	Flyttade till afdelningen på grund af beslut: vid föregående termins slut.	Flyttade till afdelningen på grund af beslut: vid höstterminens början.	Inskrifna i läroverket under terminen.	Summa.	från terminens början till och med 14 September.	från och med 15 September till terminens slut.	under näst följande mellantermin.	Summa.
1	4	—	—	32	36	—	—	1	1
2	—	20 [1])	3	12	35	1	1 [5])	—	2
3	4	23	6	1	34	3	—	—	3
R. 4	4	18	8	5 [4])	35	—	—	2	2
R. 5	2	19	3	4	28	—	—	2	2
R. 6: 1	7	21	3	42	73	1	—	2	3
R. 6: 2	7	31	9	2	49	—	—	1	1
R. 7: 1	8	39	7	—	54	—	2	1	3
R. 7: 2	6 [1])	35	9	—	50	—	5	—	5
S:a för Gemensamma linien	8	43	9	45	105	4	1	1	6
S:a för Reallinien	34	163	39	53	289	1	7	8	16
Summa	42	206	48	98	394	5	8	9	22

[1]) Dessutom 1 frånvarande lärjunge. — [2]) Frånvarande under höstterminen 1887. — [3]) En af dessa frånvarande under vårterminen 1888. — [4]) Af dessa har en förut tillhört läroverket. — [5]) Frånvarande under terminen.

Bil. 4. (Till mom. 31.)

Uppgifter om nedannämnda till läroverket hörande kassors ställning kalenderåret 1888.

Kassans rubrik.	Debet.				Kredit.			
	Behållning vid årets början.	Summa inkomster.	Skuld vid årets slut.	Summa.	Skuld vid årets början.	Summa utgifter.	Behållning vid årets slut.	Summa.
Byggnadsfonden[1]	—	—	—	—	—	—	—	—
Ljus- och vedkassan	5692,62	5921,93	—	11614,55	—	6040,35	5574,20	11614,55
Biblioteks- och materielkassan	668,80	3223,96	—	3892,76	—	2514,52	1378,24	3892,76
Premie- och fattigkassan	206,75	287,37	—	494,12	—	162,80	331,32	494,12

[1]) De till denna inflytande afgifter öfverlemnas till Stockholms stad jemlikt Kungl. brefvet den 23 Juli 1869 och utgjorde under vårterminen 1690 kr., under höstterminen 1645 kr., eller tillsammans 3335 kr. för hela året.

Examensordning i Stockholms Realläroverk den 5 Juni 1889.

Klass.	10—½11.	½11—11.	11—½12.	½12—12.	12—½1.	½1—1.
1.	Kristendom (Öberg).	Modersmålet (Öberg).	Tyska (Öberg).	Tyska (Öberg).	Naturlära (Pettersson).	Matematik (Pettersson).
2.	Modersmålet (Svenson).	Tyska (Svenson).	Tyska (Svenson).	Matematik (Pettersson).	Naturlära (Svenson).	Hist. o. geogr. (Lundgren).
3.	Modersmålet (Lalin).	Tyska (Lalin).	Tyska (Lalin).	Matematik (Österberg).	Hist. o. geogr. (Lundgren).	Kristendom (Öberg).
4.	Hist. o. geogr. (Lundgren).	Engelska (Klint).	Naturlära (Pettersson).	Tyska (Lalin).	Kristendom (Öberg).	Matematik (Kellberg).
5.	Naturlära (Pettersson).	Hist. o. geogr. (Lundgren).	Franska (Klint).	Matematik (Kellberg).	Engelska (Hagelin).	Tyska (Hagelin).
6: 1 a.	Kristendom (A. Hildebrand).	Fysik (Balke).	Tyska (Hagelin).	Franska (Hagelin).	Matematik (Balke).	Matematik (Balke).
6: 1 b.	Naturhistorie (Almquist).	Kemi (Almquist).	Fysik (Löfgren).	Engelska (Klint).	Matematik (Kellberg).	Tyska (Heijkenskjöld).
6: 1 c.	Matematik (Kellberg).	Matematik (Kellberg).	Franska (Philp).	Tyska (Philp).	Engelska (Sturzen-Becker).	Hist. o. geogr. (Österberg).
6: 2 a.	Tyska (Klint).	Matematik (Löfgren).	Kemi (Moll).	Fysik (Löfgren).	Hist. o. geogr. (Österberg).	Kristendom (A. Hildebrand).
6: 2 b.	Tyska (Philp).	Franska (Hagelin).	Fysik (Lindhagen).	Hist. o. geogr. (E. Hildebrand).	Matematik (Lindhagen).	Matematik (Lindhagen).
6: 2 c.	Fysik (v. Friesen).	Matematik (v. Friesen).	Matematik (v. Friesen).	Engelska (Sturzen-Becker).	Tyska (Philp).	Franska (Philp).
7: 1 a.	Engelska (Sturzen-Becker).	Franska (Heijkenskjöld).	Matematik (Balke).	Matematik (Balke).	Naturhistorie (Almquist).	Kemi (Almquist).
7: 1 b.	Kemi (Moll).	Franska (Philp).	Hist. o. geogr. (E. Hildebrand).	Fysik (Moll).	Matematik (Löfgren).	Matematik (Löfgren).

Af läroverkets lärjungar under läsåret utförda ritningar finnas examensdagen att bese i ritsalen.

